

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ

Yüksek Lisans Tezi

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMASI VE CİNSEL
MİTLERLE OLAN İLİŞKİSİ

Fulya ÇELİK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mahir YEŞİLDAL

İSTANBUL – 2019

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ

Yüksek Lisans Tezi

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMASI VE CİNSEL
MİTLERLE OLAN İLİŞKİSİ

Fulya ÇELİK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mahir YEŞİLDAL

İSTANBUL – 2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 164102239
Öğrenci Adı Soyadı	: Fulya Çelik
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Mahir Yeşildal
Tezin Başlığı	: Kişilik Özelliklerinin Çocukluk Çağı Travması ve Cinsel Mitlerle Olan İlişkisi

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 25.01.2019	Saati	: 13:30
-----------------	--------------	-------	---------

Öğrenci Savunmaya : GELDI

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUGU

- Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez **KABUL** edilmiştir.
- Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ** için ay **EK SÜRE** verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)
- Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin **REDEDİLMESİ** kararı alınmıştır.

Savunmada Tezin Başlığı : Değişmedi. Değişti.

Tezin Yeni Başlığı :

Öğrenci Savunmaya : GELMEDİ

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ ile **REDEDİLMİŞTİR.**

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mahir Yeşildal	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Alper Evrensel	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Arzu Özal İldeniz	

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kişilik Özelliklerinin Çocukluk Çağı Travması ve Cinsel Mitlerle Olan İlişkisi“ adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Fulya ÇELİK

Tarih .../.../.....

ÖNSÖZ

Bu çalışma, kişilik özelliklerinin çocukluk çağı travmaları ve cinsel mitlerle olan ilişkisini incelemektedir. Araştırma kişilik özellikleri, çocukluk çağı travmaları ve cinsel mitler arasındaki ilişkiyi inceleyecek sosyodemografik özellikleri ile ilişkisini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Araştırmanın her aşamasında bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen, akademik hareket edebilme konusunda beni zenginleştiren danışman hocam Sayın Dr.Öğr.Üyesi Mahir YEŞİLDAL'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimin sürecinde desteğini esirgemeyen değerli hocamolarıma, babam Turgay ÇELİK, annemNagihanÇELİKveabimArdaÇELİK'e desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Fulya ÇELİK

Ocak 2019

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mahir YEŞİLDAL

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMASI VE CİNSEL MİTLERLE OLAN İLİŞKİSİ

ÖZET

Bu çalışma, erken erişkin bireylerin kişilik özelliklerinin çocukluk çağı travması ve cinsel mitlerle olan ilişkisi incelenmiştir. Çalışmaya 111 kişi katılmış ve katılımcılara araştırma değişkenlerini incelemek amacıyla anketler uygulanmıştır. Bu çalışmada, katılımcılara “Demografik Bilgi Formu”, “TEMPS-A Mizaç Ölçeği”, “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği” ve “Cinsel Mitlerin Değerlendirme Formu” uygulanmıştır. Araştırmada, kişilik özellikleri, cinsel mitler ve çocukluk çağı alt boyutlarının demografik değişkenlerle karşılaştırılması yapılmış ve araştırma değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bulgulara göre, demografik değişkenler arasındaki cinsiyet, medeni durum, daha önceki dönemlerde okul başarısı ve disiplin cezası ile anne eğitim düzeyi bakımından çocukluk çağı travmaları ve kişilik alt boyutları ile cinsel mitler puan ortalamalarının farklılaştığı görülmüştür. Korelasyon bulgularına göre, cinsel mitler, tüm mizaç alt boyutları ile pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur. Baskın özellikleri gösteren yüksek puanlar daha fazla sayıda cinsel mitlerin olması ile doğrusal ilişki bulunmuştur. Ayrıca, çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının baskın mizaç özellikleriyle anlamlı ilişkisi olduğu saptanmıştır. Tüm mizaç tipleri ile ilişkisi olan travma alt boyutu duygusal ihmal olarak saptanmıştır. Açıklayıcı ilişki analizi bulgularına göre ilk modelde cinsel mitlerin cinsel ve fiziksel istismar tarafından yordandığı bulunmuştur. Açıklayıcı ilişki varyansın %9’unda anlamlı bulunmuştur. İkinci modelde mizaç alt boyutlarının dahil edilmesiyle cinsel mitlerin yordayıcıları cinsiyet ve duygusal istismar olarak bulunmuştur. Cinsel mitler duygusal istismar puanlarının yüksek olması ve kadın katılımcılarda artış göstermiş ve saptanan açıklayıcı ilişki varyansın %26’sında anlamlı bulunmuştur.

Çalışmada elde edilen bulguların kişilik özelliklerinin çocukluk ağı travmaları alt boyutları ve bireylerin cinsel mitlerinin arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışma olması bakımından, elde edilen bulguların literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler:Cinsel Mitler, ocukluk Travmaları, Mizaç

Fulya ÇELİK

January 2019

Master's Thesis

Supervisor(s):

Asst. Prof. Mahir YEŞİLDAL

**THE EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP AMONG CHILDHOOD
TRAUMAS, SEXUAL MYTHS, AND PERSONALITY TRAITS**

ABSTRACT

In this study, the relationship among temperament, early childhood trauma and sexual myths is investigated. A total of 111 people participated in the study and surveys were conducted to investigate the research variables. In this study, “Demographic Information Form” “TEMPS-A Temperament Scale”, “Childhood Trauma Questionnaire” and “Sexual Myths Evaluation Form”, were applied to the participants. In this study, personality traits, sexual myths and childhood sub-dimensions were compared with demographic variables and the relationship between research variables was examined.

According to the findings, childhood traumas and personality sub-dimensions and sexual myths mean scores differed, in terms of gender, marital status, school success and disciplinary punishment in previous periods, and mother education level. According to the correlation findings, sexual myths were found to be positively correlated with all temperament sub-dimensions. High scores showing dominant characteristics were found to be linear with the presence of more sexual myths. In addition, it was found that the childhood trauma sub-dimensions had a significant relationship with dominant temperament characteristics. The trauma subdimension associated with all temperament types was found to be emotional neglect. According to the results of the explanatory relationship analysis, it was found that sexual myths were predicted by sexual and physical abuse in the first model. The explanatory relationship was significant in 9% of the variance. In the second model, the predictors of sexual myths were found to be gender and emotional abuse by the inclusion of temperament sub-dimensions. Sexual myths were higher in emotional abuse scores

and increased in female participants, and the explanatory association was found to be significant in 26% of the variance.

It is thought that the findings obtained in this study may contribute to the literature because of the fact that personality traits are the first study to examine the relationship between childhood trauma sub-dimensions and sexual myths of individuals.

Keywords: Childhood Traumas, Sexual Myths, Temperament

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
BÖLÜM I.....	12
GİRİŞ	12
1.1. Problem Tanımı	12
1.2. Araştırmanın Amacı.....	12
1.3. Araştırmanın Önemi	13
1.4. Araştırma Soruları ve Hipotezleri.....	13
1.5. Araştırmanın Sayıltıları.....	14
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	15
BÖLÜM II.....	17
GENEL BİLGİLER	17
2.1. Kişilik ve Mizaç Kavramları.....	17
2.1.1. Kişilik.....	17
2.1.1.1. Kişiliğin Kavramsallaştırılması.....	17
2.1.1.2. Kişiliğin Tarihçesi	18
2.1.1.3. Kişiliği Oluşturan Faktörler.....	19
2.1.1.4. Kişilik Kuramları.....	20
2.1.2. Mizaç ve Karakter	27
2.1.2.1. Afektif Mizaç.....	29
2.1.3. Mizaç ve Karakter Farkı.....	34

2.1.4. Mizaç ve Psikopatoloji.....	34
2.2. Çocukluk Çağı Travması.....	35
2.2.1. Tarihçesi.....	36
2.2.2. Etiyolojisi.....	37
2.2.3. Epidemiyoloji.....	39
2.2.4. Risk Faktörleri.....	40
2.2.5. Çocukluk Çağı Travma Tipleri.....	40
2.2.6. Çocukluk Çağı Travmalarının Psikopatolojiyle Olan İlişkisi.....	43
2.3. Cinsiyet ve Cinsellik Kavramları.....	43
2.3.1. Cinsel Sağlık.....	45
2.3.2. Cinsel Yanıt Dönemleri.....	46
2.3.3. Cinsel Mit Kavramı.....	47
2.3.3.1. Cinsel Mitleri Etkileyen Faktörler.....	47
BÖLÜM III.....	52
YÖNTEM.....	52
3.1. Evren ve Örneklem.....	52
3.2. Veri Toplama Araçları.....	52
3.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu.....	52
3.2.2. TEMPS-A Mizaç Ölçeği.....	52
3.2.3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği.....	53
3.2.4. Cinsel Mitler Değerlendirme Formu.....	53
3.3. Veri Analizi.....	53
BULGULAR.....	54
4.1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri.....	54
4.2. Demografik Değişkenlere Göre Mizaç ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutları ile Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	56
4.3. Mizaç ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutları ile Cinsel Mitler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	60

BÖLÜM V	64
TARTIŞMA	64
5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	67
5.2. Yeni Çalışmalar İçin Öneriler	68
BÖLÜM VI.....	69
ÖNERİ VE SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	70
EKLER.....	82
EK-1. Sosyodemografik Bilgi Formu	82
Ek-2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği.....	84
Ek-3. TEMPS-A Mizaç Ölçeği	88
Ek-4. Cinsel Mitler Değerlendirme Formu	93
ÖZGEÇMİŞ	93

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri.....	54
Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Mizaç Tipleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem Testi.....	56
Tablo 3. Medeni Durum Değişkenine Göre Mizaç Tipleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem Testi.....	57
Tablo 4. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Mizaç Tipleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi	58
Tablo 5. Öğrenim Hayatında Disiplin Cezası Değişkenine Göre Mizaç Tipleri, ve Çocukluk Çağı Travmaları Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri.....	59
Tablo 6. Okul Başarısı Değişkenine Mizaç Tipleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri	59
Tablo 7. Çocukluk Çağı Travmaları ve Mizaç Alt Boyutlarının Cinsel Mitler Değişkeniyle Pearson Korelasyon Analizi.....	60
Tablo 8. Mizaç Özellikleri Alt Boyutları ile Çocukluk Çağı Travma Öyküsü Alt Boyutlarının Pearson Korelasyonu	61
Tablo 9. Cinsel Mitlerin Değişkeninin Mizaç Özellikleri ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutları Tarafından Açıklayıcı Analizi	62

KISALTMALAR

DSM: Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders

ÇÇTÖ: Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

TEMPS A: Temperament Evaluation of Memphis, Pisa, Paris, San Diego Autoquestionnaire

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Tanımı

Kişilik , kişinin doğum öncesi aldığı biyolojik etkenler ve doğumundan sonra şekillenmeye devam eden yapının bütünüdür. Kişilik hakkında günümüze kadar bir çok fikir ve araştırmalar bulunmaktadır. Kişilik kavramına farklı bakış açıları mevcuttur. Kişiliğin yapıtaşları diyebileceğimiz mizaç ve karakter tanımları mevcuttur. Mizaç, yeni doğan bir çocuğun dünyayı algılayışı ve dünyaya olan yaklaşımını yapılandıran doğuştan gelen bir özelliğidir.(Aytar ve ark, 2014). Karakter ise, kişinin çevresi ve yetiştirilme biçimi ve bunların akabinde oluşan öğrenilmiş tutumlarını içermektedir (Gülçür, 1994).

Çocukluk çağı travması, çocuğun çaresizlik duygusuyla geçici süreyle fakat çaresizlik duygusuyla beraber önceden kullandığı savunma mekanizmalarını kiran anlık veya süreğen devam eden dışarıdan saldırı veya darbe şeklinde tanımlanabilir(Terr, 1991).

Cinsel Mitler, bireylerin cinsellik konularında doğru olduklarını düşündüklerini, bilimsel açıdan anlamı ve değer yükümlülüğü olmayan, genellikle yanlış ve toplumca abartılan inançlar olarak ele alınabilmektedir(Kayır, 1998).

Bu çalışma kapsamında bu faktörlerin birbirini etkilediği varsayımı ortaya atılmış olmakla beraber bu konu hakkında araştırma yapılmamış olması araştırmayı destekler niteliktedir. Bu araştırmada kişilik özelliklerinin çocukluk çağı travmaları ve cinsel mitlerle olan ilişkisi ele alınacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Literatür taraması sonucu kişilik özelliklerinin, çocukluk çağı travması ve/ veya cinsel mitler arasındaki ilişkiye bakılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırmada kişilik özelliklerinin kişinin yaşamındaki etkilediği alanlar temel alınmıştır. Bu bağlamda kişilik özelliklerinin kişinin hayatındaki değişkenlere bağlı olarak hangi yönde

etkilendiği 18 yaşından büyük bireylerde , kişilik özelliklerinin çocukluk ağı travması ve cinsel mitlerle olan ilişkisinin incelenmesi planlanmıştır.

1.3. Araştırmanın nemi

Bireyin tüm hayatını etkileyen ve yön veren kişilik özellikleri son derece önemli bir yere sahiptir. Kişilik zelliklerinin yön verdiği hayatta ilk olarak çocukluk karşılamaktadır ve kişinin buradaki deneyim ve yaşantıları tam olarak kişiliğinin oluşmasında bir çok tohum atmaktadır. Yaşantı ve deneyimler sonucu cinsellik vs. toplumsal konularda düşünceler yoğun bir biçimde şekillenmeye başlamaktadır. Literatürde kişilik özelliklerinin çocukluk ağı travması ve cinsel mitlerle olan ilişkisinin incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamış olması bu çalışmanın önemini göstermektedir.

1.4. Araştırma Soruları ve Hipotezleri

Araştırmanın çalışmadaki varsayım; Katılımcıların kişilik özelliklerinin farklılıkları açısından bakıldığında çocukluk ağı Travmaları leği ve Cinsel Mitler Değerlendirme leği puanlarının yüksek olacağı yönündedir.

Araştırma kapsamında yanıtlanması ve doğrulanması öngörülen araştırma soruları ve hipotezleri aşağıdaki listelendirilmiştir:

Araştırma Sorusu 1: Çocukluk ağı travmalarının kişilik özellikleri üzerinde etkisi fazla mıdır?

H1: Çocukluk ağı travması olan kişilerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisi anlamlı düzeyde düşüktür.

H0: Çocukluk ağı travması olan kişilerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisi anlamlı ölçüde farklı değildir.

Araştırma Sorusu 2: Çocukluk ağı travmalarının cinsel mitlerle ilişkisi var mıdır? H2: Çocukluk ağı travmaların cinsel mitlerle olan ilişkisi anlamlı düzeyde düşüktür.

H0: Çocukluk ağı travmalarını cinsel mitlerle olan ilişkisi anlamlı ölçüde farklı değildir.

Araştırma Sorusu 3: Kişilik zelliklerinin cinsel mitlerle ilişkisi var mıdır?

H3: Kişilik özelliklerinin cinsel mitlerle olan ilişkisi anlamlı düzeyde düşüktür. H0: Kişilik özelliklerinin cinsel mitlerle olan ilişkisi anlamlı ölçüde farklı değildir.

Araştırma Sorusu 4: Sosyodemografik değişkenler bakımından kişilik özellikleri anlamlı düzeyde farklı mıdır?

H4: Sosyodemografik değişkenler bakımından kişilik özellikleri anlamlı düzeyde yüksektir.

H0: Sosyodemografik değişkenler bakımından kişilik özellikleri anlamlı düzeyde farklı değildir.

Araştırma Sorusu 5: Sosyodemografik değişkenler bakımından çocukluk çağı travmasına sahip olma durumları anlamlı düzeyde farklı mıdır?

H5: Sosyodemografik değişkenler bakımından çocukluk çağı travmaları anlamlı düzeyde yüksektir.

H0: Sosyodemografik değişkenler bakımından çocukluk çağı travmaları anlamlı düzeyde farklı değildir.

Araştırma Sorusu 6: Sosyodemografik değişkenler bakımından cinsel mitlere sahip olma durumu anlamlı düzeyde farklı mıdır?

H6: Sosyodemografik değişkenler bakımından cinsel mitler anlamlı düzeyde yüksektir.

H0: Sosyodemografik değişkenler bakımından cinsel mitler anlamlı düzeyde farklı değildir.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırma kapsamında, yöntem ve örneklem bakımından araştırmacı tarafından öngörülen ve varsayılan unsurlar aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmada, değişkenler ile ilgili veri toplanan örneklemin evreni temsil edebilirliği varsayılmaktadır.

2. Araştırma değişkenlerini ölçmek için kullanılan veri ölçüm araçlarının analizler için kullanılabilir ve geçerli ve güvenilir araçlar olduğu varsayılmaktadır.
3. Araştırmada kullanılan veri analiz yöntemlerinin bulguları elde etmek açısından geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmacı tarafından tespit edilen araştırma sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmada elde edilen sonuçlar araştırma için belirlenen ölçeklere verilen yanıtlar ile sınırlıdır.
2. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi tespit etme anlamında araştırmacı tarafından belirlenmiş anketlerle sınırlıdır.
3. Araştırma sınırlı bir örnekleme uygulanan anket çalışması olmasından ötürü genelleme anlamında sınırlıdır.

1.7 Tanımlar

Kişilik: "Kişilik" kelimesi Latince "persona" anlamına gelmektedir. Persona ise maske anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumu(TDK) açıklamasına göre kişilik; bir kimseyi başka kişiden ayıran kendisine özgü, belirgin özelliklerini yanında ruhsal maneviyatının bütünüdür.

Travma: "Travma" kelime anlamı olarak yaralanma anlamına gelmekle beraber kişinin fizyolojik veya psikolojik olarak aldığı yara sonucu savunma mekanizmalarının bozulması ve kişide işlevselliğin bozulmasına yol açan durum olarak tanımlanabilmektedir(Koç ve ark., 2012).

Çocukluk Çağı Travmaları: Çocukluk çağı travması, çocuğun çaresizlik duygusuyla geçici süreyle fakat çaresizlik duygusuyla beraber önceden kullandığı savunma mekanizmalarını kiran anlık veya süregelen devam eden dışarıdan saldırı veya darbe şeklinde tanımlanabilir(Terr, 1991).

Cinsellik: Cinsellik, kişinin anne karnından başlayıp hayatının son zamanlarına kadar süregelen, yaşam sürecinin her anında gelişmeye ve değişmeye devam eden bir süreçtir(CETAD, 2006).

Cinsel Mitler: Cinsel mit kavramı, bireylerin cinsellik konularında doğru olduklarını düşündüklerini, bilimsel açıdan anlamı ve değer yükümlülüğü olmayan, genellikle yanlış ve toplumca abartılan inançlar olarak ele alınabilmektedir(Kayır, 1998).

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, kişilik, mizaç, çocukluk çağı travmaları ve cinsel mitler değişkenlerinin kavramsal çerçevesi, bu kavramlarla ilişkilendirilen psikolojik ve çevresel faktörler ve kuramsal yaklaşımların genel bilgileri yer almaktadır.

2.1. Kişilik ve Mizaç Kavramları

2.1.1. Kişilik

Kişilik, her birey için günlük yaşantıda atfedilen sıfatlardır. Kişiler gün içerisinde karşılaştıkları insanlara iyi, kötü, hoşgörülü gibi öznel değerlendirilmeler yapmaktadır. İnsanlar hayatlarında gün içerisinde aynı uyaranlara maruz kalıyor olsalar bile aslında uyaranlara verdikleri tepkiler ve cevaplarla her birey birbirinden farklılaşmaktadır. Bu durum bireyleri birbirinden farklı kılarken aynı zamanda karmaşıktır. Kişiliğin Latince'de anlamı "persona"dır. "Persona" kelimesi "maske" anlamını taşımaktadır (Eroğlu, 1998, s. 138). Persona kelimesi İngilizce, İspanyolca ve Almandaki "person" kelimesinden türemiştir. Kişiliğin maske olarak tanımladığı şeyler ise; düşünce ve davranışlarımızdır. Kişilik kelimesi, TDK (Türk Dil Kurumu)'na göre "Bir kimseyi tanımlayan özgü, belirgin özellik ve kişinin ruhsal ve manevi hayatının bütünü" olarak tanımlanmıştır.

2.1.1.1. Kişiliğin Kavramsallaştırılması

Kişilik kavramıyla ilgili literatürde pek çok tanım mevcuttur. Araştırmacılar kişilik kelimesinin tanımı konusunda fikir birliği kurabilmiş değillerdir. Freud'a (1920) göre kişilik, id, ego ve süperego arasındaki bir mücadelenin neticesidir. Freud'a göre kişiliğini kişi hem doğarken edinir hem sosyale faktörlerden etkilenir. Erik Erikson'a (1964) göre kişilik, yaşam içerisinde psikolojik kökenli krizler neticesinde ilerler ve bireyin yaşadığı krizler sonucunda kişilik gelişir. Rogers'a (1977) göre kişilik, kişinin yaşamı sürecinde kazandığı veya genetik olarak edindiği bilgileri kendi bireysel denetim merkezinde tutar ve bu kişiliğini oluşturur. Allport'a (1937) göre kişilik, kişinin sosyal uyumu ve aynı zamanda psiko-fiziksel anlamdaki sürecidir. Kişilik kendine özel bir şekilde gelişimini sürdürür. Cattel & Butcher'a (1968) göre kişilik,

kişinin yaşadığı herhangi bir durumda, olayda ona vereceği tepkilerin bütünüdür. İlerleyen araştırmalar neticesinde kişilerin yaşanılan duruma vereceği anlam günümüzde psikoloji alanında tahmin edilebilir noktaya gelmiştir. Cloninger, Svrakic & Przybeck(1993) kişilik, bireyin doğuştan getirdiği özellikler ve sosyal faktörler tarafından öğrendiklerinin çerçevesinde oluşanın bütünüdür. Köknel'e(2005) göre kişiliği öznel tutan, diğer bütün bireylerden ayıran kavramdır. Morgan'a (1995)göre kişilik, kişinin hayattaki öznelliğini ve yaşamındaki devamlılık sürecini sağlayan şeylerin bütünüdür. Güney'e(1998) göre kişilik: Kişiyi diğer kişilerden ayıran onu farklılaştıran ruhsal açıdan da bilinç açısından da tüm özelliklerinbütünüdür.

Yukarıda belirtilmiş kişilik tanımları ve kişilik hakkında yapılmış tüm açıklamalara bakıldığında bile aslında kişilik hakkında yapılan tüm açıklamaların doğruluğu olduğu ve kişilik tanımı yapan her kişinin aslında kendi hayatları ve çevrelerinden de örnekler aldığını, deneyim, yorumlamalar, bakmış oldukları kuram çerçevesinde kişiliklerinin de içerisinde olduğunu görmek mümkündür. Kişilik tanımlamalarında bazı ayırt edici noktalardan söz edilmektedir. Kişilerin ayırt edici özellikleri aslında kişileri farklı kılan özelliklerdir.

2.1.1.2. Kişiliğin Tarihçesi

Kişilik terimi benlik, karakter, mizaç gibi tanımlamalarla eş anlamlı kullanılabilir ve bu sebeple kafa karışıklığına neden olabiliyor.(Köknel, 2005). Kişilikle ilgili tarihte ilk teoriyi Yunan filozofu olan Hipokrates ve Galen yapmıştır. Hipokrates ve Galen'in kişilikle ilgili 4 tiplemesi vardır.

Birinci karakter: İyimser karaktere sahip olan bireyler hayata bakış açısı olarak olumlu ve neşeli bireyler olmaktadır. Hayatlarıyla barışık olan kişiler iyi fiziksel özelliklere olmakla beraber sağlıklı zekayasahip oldukları söylenmiştir.

İkinci karakter: Bu kişilerin ruh halleri değişkendir, genellikle sinirli ve agresif bireylerdir. Bu duruma "sarı safra"nın neden olduğu düşünülmektedir.

Üçüncü karakter: Bu kişiler yapı olarak duygusuz ve soğuk görünümüne sahip kişilerdir. Etrafa karşı sakin ve rahat tavır sergilemeleri çevrelerindeki dikkatini çekmektedir. Bu anlamda duygusuz gözükebilmelerinin arkasında akciğer enfeksiyonu, grip tarzında enfeksiyonlar geçirdikleri için bu karakterde oldukları düşünülmüştür.

Dördüncü karakter: Bu kişiler genellikle melankoli tipidir. Genellikle üzgün, depresif mod hakimiyetinde, karamsar yapılı kişilerdir. Bu kişilerde ise durumlarını açıklamak üzere "arızalı organ" tabiri kullanılmıştır.

Mitolojik olması dâhilinde Eski Yunanların kişilik üzerinde çalışmaları modern çağa katkıda bulunmuştur. Yunan sınıflandırılmasından en çok etkilenen psikolog Eysenck'tir(Chamorrot & Premusic,2000) . Eysenck(1960),temelde kişiliği biyolojik açıdan incelemek üzere çalışmaları vardır. Eysenck'in kişilik yapısı sınıflandırmasıHipokratveGalen'insınıflandırmasınaoldukçabenzerdir.

2.1.1.3. Kişiliği Oluşturan Faktörler

Kişiliğin oluşmasında etkili olduğu düşünülen bilişsel, duygusal ve psikolojik süreçlerin yanında kişiliği etkileyen birçok değişken bulunmaktadır. Bu değişkenler biyolojik, kültürel, ailevi, sosyal ve durumsal faktörler başlığı altında incelemek mümkündür (Nair,2010).

Biyolojik Faktörler:

Kişilik araştırmalarında kalıtımın etkisi her geçen gün artmaktadır. Araştırmaların sonucunda kalıtım ve çevrenin etkisi olduğu görülmüştür. Kişideki şiddete olan eğilim, sinirlilik, duygululuk, sosyallik gibi özelliklerin ise genetik bir miras olduğu belirtilmiştir.(Kulaksızoğlu, 1999, s. 180).

Bilimsel çalışmalar sonucunda kişileri birbirinde ayırt eden önemli özelliklerden biri genetik mirasın olduğu savunulmuştur. Bireysel farklılıkların önemi belirli çalışmalarla desteklenmiştir. (Bouchard & Loehlin, 2001).

Her bir kişinin genetik özellikleri kalıtım yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Kişilerin saç rengi, ten rengi, göz rengi, gibi genotipik özellikleri barındırdığı ve kişinin taşıdığı veya ileride yakalayabileceği hastalıkları genotipik özelliklerinde bulundurduğu gözlemlenmiştir. Bu anlayışta kişilik özelliklerin genetik ile aileden kazanıldığı düşünülmektedir.(Çetin & Beceren, 2007).

Araştırmalar ışığında beden ve ruh sağlığı açısından endokrin salgıları, kişideki herhangi bir çalışma bozukluğunda kişinin dengesini bozduğu ve kişinin ruhsal dengede önemli değişiklikler yaşadığı görülmüştür. Endokrin salgılanımın kişilik yapısında da önemli bir rolü vardır. (Koptagel & İlal, 1984).

Kişinin genetik mirasla edindiği özellikler fiziksel özelliklerini ve fiziksel özellikler ise kişilik özelliklerini etkilemektedir. Sonuç olarak kişinin fiziksel yapısı ve kişiliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. (Kulaksızoğlu, 1999, s. 108).

Sosyal Faktörler:

Bireyin gelişim aşamasında içinde bulunduğu sosyal çevresi yani okul, dini kuruluşlar, spor faaliyet merkezleri, arkadaşları gibi diğer etkileşim ve iletişim alanlarının da kişilik üzerinde etkisi vardır.(Koptagel & İlal, 1984).

Her insan yaşadığı kültürel yapıdan yaşamının her noktasında etkilenmektedir. Kişilik oluşum aşamasında kişinin koymuş olduğu idealler ve ilgileri kültürel yapı biçimlendirmektedir. (Erdoğan, 1994, ss. 241).

Auguste Comte ve onun düşüncelerini takip eden düşünürler, yakın çağın düşünce akımında büyük etkiye sahip olmuşlardır. Kalıtımla kişinin edindiği genetik mirasın akabinde kişinin yetiştiği çevre, ebevenleri, yaşadığı toplumun da kişilik üzerinde önemli bir role sahip olduğunu söylemişlerdir. (Köknel, 2005).

2.1.1.4. Kişilik Kuramları

20. yüzyılda başlayan kişilik alanındaki araştırmalar pek çok psikolog eşliğinde devam etmiştir. Psikologlar birçok kuram geliştirmiştir. Ortaya atılan her kuram ile kişilik araştırmaları insan ve kişiliği hakkında varsayımlar ortaya koymuştur. Her bir kuram kişiliğe farklı açıdan yaklaşmıştır ve farklı bakış açıları sunmuştur. Kuramlar ışığında insan kişiliğinin karmaşık yapısı olduğundan dolayı görüş birliği sağlanamamıştır. Kimi kuramlar kişiliğin görünüşüne kimileri ise oluşumuna bakmıştır.

2.4.1.1.1. Psikanalitik Kuram

Psikoloji tarihinde en çok bilinen bilim adamı Sigmund Freud(1856- 1939)'tur. Freud, kişilerin davranışlarını yeni bakış açısıyla izlemesinde yazdığı eserlerle etkili olmuştur. Yaptığı çalışmaların, kuramlar günümüzde farklı boyutlara erişmiş olsa da modern psikolojinin temellerinin atılmasında önemli bir yeri vardır. İki model öne sürmüştür.

a) **Topografik Model:** Freud'a göre bilincin dışında oluşan ve bilinç düzeyine ulaşamayan istekler ve arzular, zihnimizin bilinçdışı denilen en derin bölgesinden dolayı oluşmaktadır. Kişilerin günlük hayatında davranma biçiminin belirleyicisinin

bilinçdışı olduğu dile getirilmiştir(Corney, 2015, s. 69). Kişinin dış dünyasında veya bedeninin içinden gelen algıları fark edebilen zihin bölgesi 'bilinç'tir. Kişinin dikkatini zorlamasıyla ortaya çıkan, algılanan sürece 'bilinçöncesi' denilmektedir(Gençtani 2002). Freud, Topografik model ile kişilik yapısını tam olarak ifade edemediğini düşünüp yapısal modelisunmuştur.

b) **Yapısal Model:**Sigmund Freud'a göre kişiliğin üç bileşeni bulunmaktadır. Bunlar; İd, ego ve süperegodur.

1) İd: İnsanların en ilkel oldukları, kalıtımsal dürtüleri ve arzularının barındığı kişilik boyutudur. Kişinin davranışlarının psikolojik açıdan enerji kaynağıdır. Kişinin o an hoşlandığı ve haz alma güdüsüne göre hareket etmektedir. Kişi kişiliğinin bu evresinin farkında değildir. İd, ahlak dışı davranışları yapmak isteyebilir ve istediklerinin beklediklerinin kabul etmez. Bazı insanlar id'in istediği davranışlarını gerçekleştirir. Bu anlamda id ile hareket eden dürtülerini esas alarak hareket etmiş olurlar. İd'e örnek olarak küçük bir çocuğun oyuncak dükkânında bir oyuncak istemesi ve annesinin reddetmesine karşın ebeveynini tekmelemesi veya bir erkeğin sosyal ortamda gördüğü bir kadın ile o an birlikte olmak istemesi verilebilir. İd'in zayıflatılması belki de dizginlenebilmesinin bir yöntemi de hayal kurmak olabilir. Freud rüyaların id'in hâkimiyetinde olduğunu söylemiştir. Freud, İd'in rüyaları kendi istediklerini doyurma aracı olarak kullandığını savunmuştur. İd'in rüyaları kendisini doyurma olarak ele aldığı varsayımı ' Bir kişinin çölde mahsur kalması ve susuz kaldığında serap görmesi' olarak örneklendirilebilir. Freud id'in isteklerini doyuma çabası ve uğraşını birincil süreç olarak tanımlamıştır. Davranış sürecinde kişi birincil süreçleri kullanıyorsa düşünme ve mantık geri planda kalmaktadır.Çünkü kişinin id'i devrede olmaktadır. İd'in ön planda olması yani kişinin davranışlarında birincil süreçlerini kullanıyor olması sonucunda; cinayet, tecavüz ve kavga gibi olayların yaşanılması kaçınılmaz olmaktadır. Eğer insanoğlunun yaşamında id ön planda olsaydı, hayvanlardan çok farklı olması gözlenemezdi. Freud, insanların yaşları ilerledikçe idlerinin üzerindeki hakimiyet ve kontrolün arttığını söylemiştir.(Houston, Bee ve Rimm 2013:325).

2)Ego: Kişinin gerçek dünyayla ve dış dünyayla olan ilişkilerini düzenleyen kişilik birimidir.İd'in akılcı kişilik yönüdür ve yönden kişiliğin karar organıdır(Okutan, 2010). Ego'nun göre İd'i kontrol altında tutmaktır. Gerçeklik ilkesi çerçevesinde hareket etmektedir. İd'in amaçladığı şeyleri gerçekleştirmek adına veya

ihtiyaçlarını giderebilmek adına dış dünyada uygun nesnelere bulana kadar id'i ertelemektedir. Ego, id ve gerçek dünya arasında köprü vazifesi görmektedir. Egonun bir diğer görevi ise id ve süperego arasındaki sürekli oluşan çatışmayı kontrol altında tutmaktır (Tura, 2004). Ego id'in gereksinimlerini yerine getirirken ikincil süreçler olarak ele alınan, düşünme, mantıklı davranma, problem çözme becerisi gibi kişiden kişiye değişiklik gösteren bireysel becerilerini kullanmaktadır. Ego ve id arasındaki fark ise, ego, mantıklı ve pratiktir; fakat id ise mantıksız ve pratiklikten uzaktır. Ego sürekli olarak id ile çatışma içerisinde olsa da id'in doyum noktasına gelmesi ve isteklerinin karşılandığı ana kadar id'i bekletmek için uğraşmaktadır. Bu durumda ortaya çıkan tablo aslında egonun bir nevi id'in danışmanlığını yaptığıdır. İdde olan doyum ihtiyacı egodaki gerçeklikle karşı karşıya duymaktadır (Karahana ve Sardoğan, 2004). Örnek olarak, Oyucuları üst düzey performansa ulaştıran bir basket maçı veya bir derbiyi ele alalım. Takıma karşı takımdan gelen fauller sonrasında çıkan tartışmalar sporcuların birincil süreçlerle hareket ettiklerinde dolayı ortaya çıktığını söylemek yanlış olmaz. Ego bu evrede araya girerek aslında tartışma içerisindeki kişiye 'rakibine karşı olan tutumunu devam ettirirsen kırmızı kart yiyeceksin, uygun bir zamanda, hakemin görmediği bir zamanda ona karşılığını ver.' gibi savunmalar oluşturması gizli faullere sebebiyet verebilmektedir. (Cüceloğlu, 2011, s. 408)

3) Süperego: Kişilik süreçleri sadece id ve egodan oluşmamaktadır. Süperego, kişilik süreçlerinde vicdan ve kişilerin hareketlerinin doğru veya yanlış olmalarından sorumlu olan bir bölümdür. Kişilerin yaşamlarının her anındaki kararlarını verirken vicdanlarına başvurduklarını savunur. Freud süperegoyu tanımlarken 'üst ben' olarak nitelendirmiştir. Üst ben'i toplumun kültürel yargılarını ve değerlerini yansıttığını söylemektedir. Kişideki süperego gelişiminin, bireyin dünyaya geldiği gibi değil, zamanla geliştiğini söylemektedir. Kişinin sosyal çevresi, arkadaş ortamı ve ailesinin etkileşimleri sonucunda süperegonun geliştiğini savunulmuştur. Örneğin bir adamın id'inin tartıştığı kişiyi öldürmesini söylüyorsa ve id bu anlamda doğru zamanı beklemesi gerektiğini söylüyorsa, süperego durumda yaptığı doğru olmadığı düşüncesini bireye yansıtır. Bu bilgiler ışığında süperegonun insanların hareketlerini düzenlemede ve topluma uygun davranan bir birey olmasında büyük rolü vardır. Sonuçta ise süperego kişinin toplumda bulunacağı davranışı süzgeçten geçirerek bireyin hangi davranışının daha iyi olacağına karar veren mekanizması durumundadır. Kişilikteki bu birimler sürekli çalışma halindedir. (Coon, Mitterer, 2008, s. 400).

Bu üç süreç Freud'a göre sürekli olarak çelişki halindedir. Bu çelişkiler ise kişiye farklı farklı psikolojik faaliyetleri yapmasında temel oluşturmaktadır. İd'in olduğu anda yapmak istediği şeyin süperegonun yapmaması gerektiğini söylemesi durumunda bazı savunma mekanizmaları ortaya çıkmaktadır. Savunma mekanizmasını geliştiren süreç Ego'dur. (İnanç & Yerlikaya, 2011, s.26).

Savunma Mekanizmaları:

1. Bastırma: Kaygı durumundaki kişinin en belirgin savunma mekanizmasıdır. Kişide kaygıya yol açacak düşünce ve duyguları bilinç dışına atmaktadır. Kişinin yaptığı bir şeye karşı suçluluk duyması yaptığı şeyi aklına getirmemesi veya unutmaya çalışması örnek olabilir.
2. Mantiğa Bürünme: Kişilerin bu savunmada gerçekleri çarpıtmaları mümkündür. Kişinin kabullenemediği veya kabullenmekte zorluk çektiği durumlarda durumu masum ve makul görmek için bahaneler üretmesidir. Sınavlarına çok çalışan bir çocuğun sonucunda zayıf aldığını öğrenmesi ve arkadaşına zaten hiç çalışmamıştım demesi.
3. Yansıtma: Kişinin toplum tarafından kabul eilmeyen bazı duygu ve düşüncelerini başka insanlara yüklemesidir. Bir diğer şekli ise kişinin başarısızlık ve yetersizliklerini başka bireylere yüklemesidir. Olumsuz bir gün geçiren kişinin başkasına sinirlenmesi akabinde eve geldiğinde sinirini ailesinin bir bireyinde çıkarmasıdır.
4. Karşıt Tepki Gösterme: Kişi kaygı düzeyini azaltmak için kullanır. Toplum tarafında kabul görülmeyen davranış veya tutumlarını karşıt tepkisiyle ifade etmesi anlamına gelmektedir. Sigara kullanan birinin sigara içmeyenlere karşı sigara hakkında olumsuz tutumda ve davranışta bulunmasıdır.
5. Yer Değiştirme: Kişinin kaygı duymasına yol açan olay kontrol altına alınamayacak bir şey ise kişi içgüdüsel dürtülerini kabul edebilecek bir nesne veya kişiye yönlendirmektedir.
6. Gerileme: Kişi bu evredeki savunmasında ilkele dönüş yani önceki yaşlarına dönüş yaşayabilmektedir. Yaşadığı problem ile başa çıkmakta zorlanan birey, çocuk gibi tepki gösteriyorsa ya da kavga eden kişilerin sorunlarını konuşarak değil kavgayla halletmeye çalışması örnek verilebilir.

7. Yüceltme: Kişinin doyurulmasını istediği güdüyü toplum tarafından kabul edilmeyecek davranışını, toplum tarafından kabul görebileceği alana yönlendirmesidir.

8. Yâdsıma: Bireyin kendisine hoş gelmeyen şeyleri kabul edememesidir. Kanser olduğunu öğrenen bir kimsenin bu durumu kabul edememesi örnek verilebilir.

9. Hayal Kurma: Kişinin içinde bulunduğu kaygı durumundan kaçarak hayal dünyasına geçip kaygı seviyesini azaltma çabasıdır.

10. Özdeşleşme: Kişinin bir diğer kimseyi kendisine rol model almasıdır. Erkek çocuklarının babalarını kahraman olarak görmeleri örnek verilebilir.

Psikanalizin en önemli bir diğer temsilcisi Alfred Adler(1959)'dir. Alfred Adler kişiliğin, kişinin gelişim çağına geçirdiği çevre ve koşullarıyla birlikte oluşmaktadır demiştir. Bunun yanında kişinin çevresiyle olan etkileşimi ve iletişimi sonucunda bu durumun bireyin kişilik yapısının oluşumunda etkili olduğunu söylemektedir. Bir başka bir görüş ise Carl Jung'tan gelmiştir. Carl Jung kuramında ego, persona, arketipler gibi sistemlerden bahsetmiştir. Carl, davranışın geliştiği şekillendiğini fakat geleceğe yönelik yapıldığını söylemektedir(Eren, 2004, ss. 88-89). Bu sistemdekilerin tek başına kişiliği var etmesinin yetersiz olacağını dile getirip bir araya geldiklerinde kişiliğin tam olarak bir bütün olduğunu dile getirmiştir. Carl Jung, içe dönüklük ve dışa dönüklük kavramlarını sunmuştur. Ona göre içedönük olan kişilerin, ilgi ve yönelimlerinin iç dünyasına dönük olduğu tezini , dışa dönük olanların ise ilgilerinin ve yönelimlerinin dış dünyaya dönük olduğu tezini savunmuştur (Akt. Yanık Düşünceli, 2016).

2.4.1.1.2. Davranışçı Kuram

Bireyin kişiliğin oluşumunda geçmişini yansıtan davranış alışkanlıkları ele alınmaktadır. Kişinin davranışlarının nedeninin kişiliğin gelişiminin bireyin öğrenme geçmişinde yattığını öne sürmektedir. Bu kurama göre kişiliğin gelişiminin incelenmesi için kişinin temel koşullanma süreçlerinin incelenmesi gerektiğini savunmuştur. Kişiliğin, onu oluşturan uyarıcı-davranımcı-pekiştiren süreçlerinin detaylı analiz edilmesiyle incelenebilir (Aytaç, 2000).

Bandura, Skinner, Rotter, Watson gibi kişiler kişiliğin öğrenme perspektifi ve çevre koşullarıyla açıklamaktadır. Watson'a göre kişiliğin alışkanlıklarının toplamını içeren bir sistem olduğunu söylemektedir(Ündar, 2005). Skinner'e göre insanın

kişiliği, icra ettiği davranışlarından ibarettir. Skinner aynı zamanda davranışın uyarana karşı bir tepki olduğunu söylemiştir. İnsanların ortaya koydukları tüm davranışları öğrenme ile açıklanabileceğini açıklar. Skinner kişinin ortaya koyduğu tüm davranışlar öğrenmeden ibarettir. Ve öğrenme sürecini şartlanma süreci olarak tanımlamıştır (Okutan, 2010). Skinner koşullanmayı ikiye ayırmıştır. Bunlar; Edimsel ve tepkiseldir. Edimsel davranış; davranışı başlatan uyarıcı belirgin olmamakta, davranış kişi tarafından ortaya konur ve ortaya çıkan sonuçlar kontrol altında tutulabilir. Tepkisel davranış; Uyarıcıya karşı olarak ortaya çıkan tepkidir (Yazgan, İnanç ve Yerlikaya, 2011). Edimsel olarak koşullanmada davranışın sıklığı etkilidir. Fakat arkasından gelen davranış sıklığını yükselten bölüme pekiştirme, azalınca da cezalandırma, sönme denir (Burger, 2006).

Bandura da Skinner gibi aynı şekilde gözlemsel öğrenmeden bahsetmektedir. Kişinin öğrenmesinin gerçekleşmesini sosyal ortam yoluyla ve çocukların o dönemlerinde en önemli öğrenmelerini başkalarını gözlemleyerek gerçekleştirdiğini söylemiştir. Kişiliği oluşturan süreçlerin öğrenme yoluyla ortamdaki kişilerin etkileşimiyle olduğunu vurgular (Cüceloğlu, 2003).

İnsancıl(Hümanist) Kuram:

Bu kuramın ana kavramı benlik'tir. (Atkinson, Smith, Bem ve Nolen- Hoeksema, 2002). Kişilerin davranışlarında rasyonel ve insanların özünde pozitif olduğunu söylemiştir (Rogers, 1961; Akt. Yanardöner, 2010). Rogers ortaya attığı kuramda insanların benliklerinin ikiye ayrıldığını belirtmiştir. Bunlar; gerçek benlik ve ideal benliktir. İdeal benliği kişinin olmayı dilediği şekilde açıklamıştır. Gerçek benlikte ise benliğin gerçekte ne olduğunu açıklamıştır (Yanardöner, 2010).

Hümanist yaklaşımın bir diğer kuramcısı ise Maslow'dur. Maslow, kendini gerçekleştirme kavramının üzerinde araştırmalar yapmıştır. Maslow bu kavrama dayanarak bireyin kişiliğinin olgunlaşma süreci olarak tanımladığını görmekteyiz. İnsancıl kuram kişilerin düşünebilme, sevebilme ve gelişebilme kapasitesine vurgu yapmaktadır (McCrae, Costa, 2003). Bu kuram kişilerin yaşama olumlu baktığını ve her zaman daha iyiye, güzele gitme çabası içerisinde olduğunu söylemektedir. Kişinin şimdiye odaklı, değişim ve gelişime açık olması ve aynı zamanda neler yapmak istediğini bilmesi akabinde kendisinin en üst gelişim noktasına ulaşabileceğini söyler (Sayar, Dinç, 2009).

Bilişsel Kuram:

Bilişsel kuram, kişilerin süreçten geçtikleri zihinsel alanlar olduğunu vurgulamaktadır. Kişilerin temel amacının düşünceler olduğunu ele alınarak kuram geliştirilmiştir. İnsanların arasındaki farkları bilişsel kuram, insanlar arasındaki düşünce ve zihinsel süreç farklılıkları olarak ele almıştır. Bilişsel teori kişilerin davranışlarını belirli zihinsel süreçler akabinde geliştirdiğini ve bunun üzerine anlamaya çalıştığını vurgular(Sayar, Dinç, 2009).

Bu kuramın öncüleri; Kelly, Ellis ve Beck'tir. Kelly aslında bilişsel süreçleri açıklarken kişiliğin gelişimini de bu yönde açıklamıştır. Kişilerin bir olaya verdikleri tepkileri aslında o kişilerin olan olayı anlamlandırma süreçlerinden geçtiğini vurgular(Yanar döner, 2010).

Biyolojik Yaklaşım:

Bu kuramı öne çıkararak isim Eysenck'tir. İnsanlardaki kişisel farklılıkların biyolojik bir kısma dayandığını varsaymaktadır. Kişisel ve kişilik yapılarıdaki farklılıkları kişilerin genetikleriyle bağlantı kurarak açıklamıştır. Kişilik boyutlarını Eysenck, içedönüklük (introversion) ve dışa dönüklük(extraversion) olarak açıklamıştır. Kişiliğin, insanların biyolojik yapısıyla şekillendiğini söylemiştir(Eysenck, 1990; Burger,2006).

Sonuç olarak kuramların kişilik ile ilgili yayınladıkları açıklamalar her zaman birbiriyle çelişmektedir. Kuramların arasındaki görüş ayrılıkları aslında davranış biçimlerinin farklılığından kaynaklanmaktadır denmiştir(Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2007; Burger, 2006). Kişiliğin başka bir kişiyle etkileşim ve iletişim halindeyken kendini tamamen ortaya konduğu söylenmiştir(Dal, 2009).

Ayırıcı Özellik Yaklaşımı:

Bu kurama göre ana konu dikkat çekmektir. Bu kurama göre kişilikte temel özellik faktör analizlerinden oluşmaktadır(Cattel. 1956; Akt.Akdur, 2014).Kişilik özelliklerini dillerden yola çıkarak sınıflandırmıştır bu kuramdaki yöntemi ilk olarak Galton kullanmıştır. Bu kuramda Cattel'in çalışmalarına bakıldığında amaç; kaç tane kişilik özelliği olduğunu bulmaktır. Uzun yıllar süren araştırmalardan sonra kişilik özelliklerinin çoğunu beş faktörlü bir şekilde incelenebileceği görülmüştür(McCrea, Costa, 1992).

2.1.2. Mizaç ve Karakter

Cloninger(1993) yılında bireylerin kişiliklerini değerlendirmek üzere psikobiyojik temelli bir model geliştirmiştir.Cloninger araştırmalarında mizaç ve karakteri ele almıştır. Araştırmalarını aile ve ikiz çalışmaları olarak belirlemiş ve bu çalışmalarda nörodavranışsal, nörofarmakolojik, psikometrik çalışmalardan temel alarak devam ettirmiştir.Mizacı kişiliğin bir parçası olarak ve başka bir yönden bakıldığınada tehlikeler, gelişmeler ve ödülllenmelere karşı vereceği tepkileri ile mizacın doğuştan gelmekte olduğu vurgulanmıştır.Bir çocuğun mizacı erken yaşam evresindeki deneyimleriyle şekillenir(Mervielde , De Pauw, 2012). Mizaç kavramı ingilizcede 'temperament' şeklinde, latince 'temperare' olarak kullanılmaktadır.

Mizaç kavramının tarihine bakmak gerekirse Eski Yunanda yaşayan Hipokrat'ın dört sıvı kavramı tanımladığını görebiliriz. Bunlar; kara safra(melankoli), kan(öfkeli), sarı safra(sakin-soğukkanlı),lenf(umut dolu) olarak açıklanabilir.Bu açıklamalarla Hipokrat kişilik ve mizacı açıklamayı hedeflemiştir. Mizaç ile ilgili birçok tanıma ulaşmak mümkündür. Mizacın birçok tanımının bazıları; mizaç, yeni doğan bir çocuğun dünyayı algılayışı ve dünyaya olan yaklaşımını yapılandırın doğuştan gelen bir özelliğidir.(Aytar ve ark, 2014).Bireyin mizaç özellikleri doğuğunda kendisiyle beraber değişmeden hayat boyu devam eder ve mizaç kalıtım ile geçen bir özelliktir. Mizacın yaşam boyu kişide çok az değişime uğradığı bilinmektedir.Mizacın birincil özellikleri kişinin duyu ve öğrenme sisteminde önemli bir yapıya sahip olmasıdır. Bu durum kişinin otomatik düşüncelerine etki etmektedir ve kişi bu şekilde doğuştan getirdiği alışkanlıklara sahip olur. Mizaca kısacası duygusal denge halindeki bir nevi denge hali denilebilmektedir(Baymur, 1994). Mizacın kişilikten farklı olarak ele alınması günümüzde hala araştırma konusu olarak varlığını sürdürmektedir. Mizacın ilk tanımı yapıldığı dönemler çocuklar kolay, zor ve yavaş mizaç olarak üçe ayrılıyordu. İleriki yıllarda sınıflamanın çocuklar üzerinde değil de çocukların mizaçları üzerinde olması gerektiğine karar verildi ve aynı zamanda çocuklardaki davranış farklılıkları fark edilince öğretim ve yönetim açışından kararları farklı açılardan ele alınmaya başlanmıştır(Keogh, 1982). Araştıralar sonucu ayrılan üç temel mizaç; olumsuz tepkisellik(çocuğun kızması ve ağlaması gibi), sıcakkanlılık veya çekingenlik(çocuğun yeni girdiği ortamda insanlara alışma süresinin uzuluğu) ve sebatkarlık(çocuğun belirli bir iş üzerinde belli süreden fazla dikkatini tutamaması ele alınmıştır.(Malkoç, 2015).Çocukların kimileri

bulunduğu ortamda yoğun duyguları yaşayabiliyorken kimi çocuklar diğerlerine göre depresif bir durumda bulunabilirler(De Pauw ve Mervielde, 2010).

Cloninger ve ark.(1993) yılında psikobiyolojik kuramı çerçevesinde dört boyutlu mizaç tanımları yapmışlardır. Bunlar; yenilik arayışı(YA), zarardan kaçınma(ZK), ödül bağımlılığı(ÖB), sebat etme(S) şeklinde dört şekilde tanımlanmaktadır. Aynı şekilde üç boyutlu karakter tanımları da yapılmıştır.Bunlar; kendini yönetme(KY), işbirliği yapma(İY) ve kendini aşma(KA)olarak tanımlanır.

Mizacın boyutları olan yenilik arayışı(YA), ödül bağımlılığı(ÖB), zarardan kaçınma(ZK), ve sebat etme her bireyin temel duyguları içerisinde bulunmaktadır.Bunların getirdiği duygular; sinirlilik öfke ve hükmetme şeklinde çocuğun erken gelişim döneminde gözlenebilmektedir.Bu dönemde kişilerin davranışlarından gözlemsel olarak edinilen bilgilerle beraber özellikle beynin frontal, temporal ve limbik sistemde rol oynayan aktif ve pasif süreçlerde kişide bu anlamda değişikliklere neden olabilir. Karakter ise bireyin daha çok soyutlayabilme, simgeleştirme, yorum yapma gibi daha çok tüme varma gibi neokorteks ile hipokampus tarafından düzenlenen işlevleri yerine getirmekle sorumludur. (Cloninger 1987). Bu süreçler, mizaç ile düzene girmesi sağlayan duygulanımlar, duygusal süreçlervebilişselsüreçlerbualandaışlevini sürdürmektedir.(Cloninger1998).

Karakter(Character): kişinin çevresi ve yetiştirilme biçimi ve bunların akabinde oluşan öğrenilmiş tutumlarını içermektedir.Kişinin karakteri zaman içerisinde değişime uğrayabilir. Karakter kavramı aslında irade kavramını içermektedir. (Gülçür, 1994, s. 10) .Karakter kavramı çerçevesinde yazılı olan metinler ilk başta karşımıza eski Yunan matematikçisi ve filozofu Heraklitos'un sözü çıkmaktadır: Ethos(karakter), antropos(insan), daimon(kader). Bu sözün Türkçe anlamına bakıldığında ' bir insanın karakteri, o insanın kaderidir' anlamına taşımaktadır. Ethos kelimesinin Heraklitos ve aynı dönem Yunanlıların kullandığı"alışkanlık" anlamına eş değer olmaktadır. Bu sözlerihiç bir anlam kaybı yaşamadan günümüze kadar gelmiştir. "Alışmak ve yerleşmek" kelimelerini "Alışkanlık kaderdir" veya "Yerleşik davranış insanların kaderidir." şeklinde kullanılabilir. İngilizcede kullanılan "ethos" yani etki sözcüğü buradan gelmektedir. Kelimenin bir diğer anlamı da günümüzde karakter olarak kullanılabilir.(Uysal,2008, s9).

Karaktere genel olarak bakıldığında mizaç kelimesine göre bize katkıları kültürel anlamda olmaktadır. Karakter,kişinin göreceli olarak değişmesi mümkün olan, dışarıdan bakıldığında nesnel olarak anlaşılabilen ,öznel bir şekilde bireyin kişisel deneyimlerini kapsamaktadır.Karakter genel açıdan bakıldığında bireyin yaşadığı yer ve şekil, davranışları açısından çevresindeki insanlarla karşılıklı olarak devam ettirdiği ilişkinin bilinç halinde veya bilinç dışı şeklinde geliştirmiş olduğu tepki ve yanıtlılıktır.Kendilik kavramının üç yönü vardır. Bunlar; kişinin kendisini ne derece otomatik bir kişi[Kendini Yönetme (Self- directedness)], toplumda entegrE bir ayrıntı[İş Birliği Yapma (Cooperativeness)] ve evrenle bir olmuş bir parça [Kendini aşma (Self-transcendence)] olarak gördüğüne göre farklılaşmaktadır. (Cloninger, Svrakic ve Przybeck, 1993).

Kültürel antropologlar çalışmalarında kişinin kişiliğinin şekillenmesi ve oturması için etkili olan kültürel faktörlerin etkili olduğunu söylemişlerdir. Bu gün bilinen bir diğer bilgi ise kişilik özellikleri açısından kültürlerin bile değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir. Kültür bazı özellikler için toplumsal hoşgörü seviyesini azaltır bazıları ise arttırır. (Sayar, 2003, s. 79).

Sonuç olarak kişilik, kalıtım ve çevre dahilinde gelişiyor fikri yaygınlaşmaktadır.Kişi kalıtımla temel eğilim ve davranışlarını alır ve kişideki bu seviyenin üst ve alt seviyesi belirlenmiş olur.Çevrenin kişiye sağladığı olanaklar kişinin hareketinin nerede alt ve üst evrede ortaya koyacağını belirlemektedir.Kişilik, mizaç , karakter ve zeka birleşimiyle oluştuğu söylenebilir bir tanımdır. (Arkar, 2005, s. 82; Yancar, 2005, s. 13).

2.1.2.1. Afektif Mizaç

Afektif mizaç tıp tarihinde çok geçmişe dayanmaktadır. Mizacın tiplerini araştıran ve kavramsallaştıran kişi Kreapelin'dir. Mizacı, "temel durumlar" olarak ele almıştır.Bunlar, depresif tip, manik ya da hipertimik, irritabl tip ve siklotimik tiptir. Kreapelin(1920) den sonra mizaç kavramını tekrar bilimin gündemine gelmiştir. Bunu sağlayan kişi Akiskal ve arkadaşları tarafından olmuştur.Akiskal , Kreapelin'in kavramsallaştırdığı mizaçlara "anksiyöz mizacı" ekledi. Bu şekilde mizaç tiplerini 5 başlıkta ele aldı.

Afektif mizaç özellikleri açısından bipolar bozukluğunun etiyolojisi, tedavisi ve fenomenolojisi açısından önemli ilişkileri bulunmaktadır. Bu iki kavramın bağlantısı

araştırılmaya başlandığında genellikle genetik yüklülük, kişide belirtilerin erken görülmesi, yüksek ihtimalle nüks ve antidepresan etkisi manik kaymalara yatkınlık sağladığı söylenebilmektedir.(Kesebir ve ark., 2005).

Kraepelin'in 1920'de öne sürdüğü mizaç özelliklerine karşın Schneider 1958 yılında Kraepelin'in gözlemlerini genişletmiş depresif ve hipomanik tanımları getirmiştir. Ve Schneider Kraepelin'in aksine bu iki duygudurumun genetik ile ilgili bir bağlantısı olmadığını savunmaktadır. Affektif mizaçların değerlendirilmesi adına TEMPS-A ölçeği (Temperament Evaluation of Memphis, Pisa, Paris and San Diego Autoquestionnaire) geliştirilmiştir. TEMPS-A ölçeğinin Türkçe dahil olmak üzere 25'tenfazladildegeçerlikvegüvenirlikçalışmasıyapılmışbulunmaktadır.

Afektif mizacın duygudurum bozukluklarına yatkınlığı oluşmasında önemli bir rolü olduğunu iddia etmişlerdir(Akiskal ve Mallya, 1987).

1) Hipertimik Mizaç

Hipertimik mizaca sahip kişiler coşkulu, neşeli, kendisine fazla güvenen ve enerjisi yüksek kişiler olduğu gözlemlenmektedir. Bu kişilerde liderlik vasfında olmaları ve kendi alanlarını korumaları önem arz etmektedir. Pek çok araştırmaya göre hipertimik mizaç bipolar-1 duygudurum bozukluğunun karakteristik özelliği olduğunu öne sürmüştür. (Mendlowilz ve ark. , 1999).

- Erken başlangıç(<21 yaş). Nadiren araya giren ötimiyle birlikte aralıklı eşik altı hipomanik özellikler görülmektedir. Saf, kendine güvenen, övünge, abartılı, gösterişli kişiler olduğu görülmektedir. Az uyuma alışkanlığı(<6 saat/gün, hafta sonları da dahil) görülür. Schneiderian hipomanik kişilik özellikleri hipertimik mizaçözellikleri arasında yer almaktadır(Evens,2005)

Bunlar;

*Kişinin sinirli, neşeli, aşırı iyimser veya coşkulu şekilde olması

*Saf, kendine fazla güvenen, övünge yapı, abartı ve gösteriş seven kişiler olarak gözlemlenebilir.

*Gayret eden, çok fazla plan yapmaları, tedbirsiz olmaları ve bitmeyen enerjiye sahip olmaları gözlemlenebilir

*Aşırı konuşan kişilerdir.

*Bu kişiler sıcakkanlı, insan arayan veya dışa dönük yapıya sahiplerdir.

*Çevresine fazla karışan ve müdahale eden yapıları vardır.

*Kendisini baskılayan ve aşırı cinsel istekleri olan kişiler olarak gözlemlenebilirler.

2) Depresif Mizaç(Eşikaltı Distimik Mizaç):

Depresif mizaç ve anksiyöz mizaç bilişsel yönden benzedikleri gözlemlenebilir. Bu mizacın kişide baskın olan özelliği bu kişilerin acı çekmeye karşı duyarlılıkları olduğu görülmektedir. Depresif mizaç, distimi ve major depresyonun destekçilerindedir. Bu kişiler çevreyle kendilerini uyumlu bir şekilde hissettiklerinde dengede olduklarını hissederler. Kişilerin klinik depresyon aşamasına girmesi ve yaşaması oranı oldukça yüksektir. Kadınlarda daha fazla gözlemlenmiştir. Diğer görülen durumlar ise; bipolar-1 bozukluğu olan kişiler, unipolar depresyon, madde bağımlılığı olan kişilerde baskın mizaç tipi olarak depresif mizaç tipi baskındır (Moore ve ark, 2005).

Erken başlangıç (<21 yaş). Başka bir durumla komorbid ilerlemeyen aralıklı olarak düşük depresyonla görülmektedir. Bu kişilerde çok uyuma alışkanlığı (9 saatten fazla "günde") vardır. Derin düşüncelere dalma, anhedoni ve psikomotor enerji azlığına meyil (hepsinin sabah saatlerinde daha yoğun olduğu görülmektedir). Schneiderian depresif kişilik özellikleri depresif mizaç özellikleri arasındadır (Henry ve ark. , 1999).

Bunlar;

*Bu kişiler ümitsiz, kötümser, neşesiz veya eğlenmeyen yapıya sahiplerdir.

*Sessiz, kararsız ve genel olarak pasif olmalarıyla gözlemlenir.

*Bu insanların şüpheli, aşırı eleştiren veya şikâyet eden yapıları gözlemlenmektedir.

*Derin derin düşüncelere dalarlar ve endişelenen kişilerdir.

*Aynı zamanda vicdanlı, kendi kendini disipline eden yapıları vardır.

*Kendini eleştiren, cezalandıran ve küçülten durumları gözlemlenebilir.

*Başarısızlıkları, yetersizlikleri ve olumsuz olaylar hakkında aşırı kafa yoran kişiler olarak görülmektedir.

3) İrritabl Mizaç

Bu kişilerde olumsuz düşünceye eğilim , yakınmacı tavır , aşırı eleştirisel, aksi, kolay sinirlenen, ötimik, kötü şakalar yapan, göze batan, sıkıntı verici yapıları vardır.

Erken başlangıç (<21 yaş). Nadiren ötimik, çoğunlukla karamsar, çabuk kızan kişilerdir. Bu kişilerin derin düşüncelere dalmaya eğilimi bulunmaktadır. Aşırı eleştiren ve şikayet eden kişilerdir. Mizahtan yoksun şakalar yaparlar. Karşısındakinin istemediği halde ona sokulup sıkıntı veren kişilerdir. Disforiklerdir yani yerinde duramazlar. Dürtüsellikleri olan kişilerdir. Antisosyal kişilik bozukluğu, dikkat eksikliğihiperaktivitebozukluğuveyanöbetbozukluğuölçütlerini karşılamazlar.

4)Siklotimik Mizaç

Bu gruba dahil olabilecek kişilerde manik ya da depresyon belirtilerinin olmadığını görmek çok nadirdir. Bu kişiler duygusal ve davranışsal olarak bir uçtan diğer uca doğru sürekli olarak kayma eğilimindedirler.

Erken başlangıç(<21 yaş). Nadiren ötimi olduğu, sık, kısa döngüler görülmektedir. Kişilerde öznel ve davranışsal ani geçişler görülebilmektedir. Siklotimik mizacın bipolar II bozukluğu bozukluğu olarak görülmesi çerçevesinde genetik- ailesel yatkınlık oluşturacağı bildirilmektedir (Hantouche ve Akiskal 2008).

Öznel görünümler:

*Bitkin, halsiz / Canlı, öforik

*Kötümselik / İyimserlik

*Zihinsel konfüzyon / Keskinleşmiş ve yaratıcı düşünce

*Düşük özgüven/Aşırı kendine güvenme

Davranışsal görünümler:

*Az konuşma / Çok konuşma

*Aşırı uykulu / Aşırı uyanık

*Sebepsiz sulu gözlülük / Aşırı şakacılık

*İçedönme ve kendini soyutlama / Sınırsız insan arama ihtiyacı

*Üretkenlikte gözle görülebilir değişiklik

5)Anksiyöz Mizaç

Erken başlangıç(>21 yaş). Davranışsal gelişememe, inhibisyona yatkınlık görülmektedir. Kişinin karşısına çıkan yeni uyaranlar veya mücadele gerektiren durumlarda psikolojik tepkisellik görülür. Kişi anksiyete duyularının zararlı biyolojik ve psikolojik sonuçların göstergesi olabileceğine inandığı görülmektedir. Kişi günlük değişimlere karşı zorluk yaşamaktadır. Anksiyöz mizacı olan kişi uykuya dalmakta zorluk çekmekle beraber dinlendirici olmayan uykuları vardır. Bu kişilerin psikosomatik rahatsızlıklara yatkınlıkları görülmektedir.

2.1.2.1.1.Afektif Mizaçla İlgili Yapılan Çalışmalar

1) Bu çalışmada 20 Avrupalı yazarı şair, ressam ve heykeltıraş katılmıştır. Örneklem grubunun yaklaşık üçte ikisinin hipomani ve siklotimi, yarısının ise bir majör depresif dönem geçirdiği görülmüştür. Kişilerin tanı ve meslek açılarından ele alındığında heterojen, ayaktan tedavi gören hasta grubunda kontrol grubundaki kişilere göre mimarlar ve sanatçılarda siklotiminin 3-4 kat fazla görüldüğü saptanmış bulunmaktadır (Akiskal ve ark. , 2005).

2) Bu çalışmada duygudurum bozukluğu olan hastaların, aralarında yaratıcılığı yüksek bireyler ve sağlıklı kontrolleri karşılaştırılmıştır. Araştırma sonunda nevroz/ siklotimi/ distimi ve yaratıcılık ve açıklık konusunda anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Nevrotikliğin kişinin olumsuz duygulanımıyla, siklotiminin ise duygulanımın değişebilir olmasıyla ilişkili olduğunun yaratıcılık sürecinde avantaj sağladığı görülmektedir. Kişideki açıklığın bilişsel esnekliğe olanak sağladığından yaratıcılığı beslediği düşünülmektedir. (Strong ve ark., 2007)

3) Ünlü olan fakat yaratıcılardan oluşmayan bir gruba, İki uçlu (İÜ) bozukluğu olan kişiler ve sağlıklı kontroller ile karşılaştırılmıştır. Araştırma dâhilinde İÜ kişilerin ve yaratıcı kontrol grubu kişilerin yaratıcılık puanlarının yüksek olduğunu gözlemlenmiştir. Bu anlamda İÜ kişilerin tek uçlu kişilere göre yaratıcılık puanlarının daha yüksek olduğunu gözlemlemiş ve bu farklılığı mizaç/kişilik farklılıklarıyla açıklamışlardır. Bu araştırma bağlamında Nowakowska ve arkadaşları(2005), İÜ bozukluğu olan kişilerin tek uçlu kişilere oranla daha siklotimik özellikler taşıdığı görülmüştür. Sağlıklı olan kontrol grubunun ise deneyime daha açık olduğu bilgisine ulaşmışlardır. (Santosa ve ark. , 2007)

4) İÜ bozukluğu olan kişiler ve bu kişilerdeki yaratıcılık düzeyi arasında araştırma yapmışlardır. Diğer çalışmalardan farklı olarak, açıklık faktörünün yanı

sıra sezgiyi de bir başka bir bilişsel değişken olarak ele almışlardır. Bu araştırma sonunda İU bozukluğu olan ve tek uçlu kişiler ile yaratıcı özelliği olan kontrol grubunun siklotimi ve nevroitiklik puanlarının yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. (Srivastava ve ark. , 2010).

2.1.3. Mizaç ve Karakter Farkı

Her bir kişinin duygusal yönlerinin anlatılması için mizaç kavramı kullanılır. Kişinin doğuştan getirdiği fizyolojik özellikleri ve bunlarla ilgili olarak psikolojik yapısı mizaç şeklinde açıklanabilir. Kişinin yaşadığı durumlara olumlu veya olumsuz bakmasına neden olabilmektedir. Kişilerin neşeli, çekingen, hüzünlü, atılgan gibi özelliklere yaşamının ilk dönemlerinde çıkması aslında mizacın kalıtımsal yönünü desteklemektedir (Goleman, 1998).

Karakter ise insanların çevre etkileşimleriyle beraber ortaya çıkan eğilimlerini belirtmektedir. Kişiliğin bir kişide oluşması için bu kişinin yetişkinlik dönemine geçmesi, kendisini tanıyan olması ve kendisini değerlendirmesi gerekmektedir (Yıldız, 1001).

Bu iki kavramın farklılığı işlemsel ve önermesel bellek arasındaki farkın bulunmasını sağlayan etkenlerden olduğunu söyleyebiliriz. Mizaç, algısal becerilerde kişisel farklılıkları ortaya koymaktayken, karakter kişinin benliğindeki bütün deneyimleri içine alarak kişinin öğrenmeleri neticesinde oluşan özelliklerini kapsar. Bu anlamda karakter daha çok kişinin soyut, algısal ve yaratıcı işlevlerinden sorumluyken mizaç ise algı temellidir. (Aydın, 2015).

2.1.4. Mizaç ve Psikopatoloji

Ruhsal bozuklukların uzun yıllardır ilgi çekmesi dahilinde kişilik ve mizaç arasındaki ilişki araştırmalar ve ilgi devam etmektedir. Mizaç konusunun psikiyatri tarihine ilk girişi Kraepelin'in tarafından gerçekleştirilmiştir. Ona göre bipolar bozukluk içerisinde yer alan Bipolar I bozukluğunun yalnızca mani ve majör depresyondan oluşmadığını aynı zamanda kişinin mizaç özelliklerini de kapsadığını söylemektedir (Memik., Önder., 2003)

2004'te Akdeniz ve arkadaşlarının yürüttüğü araştırmada mizaç ve psikopatoloji ilişkisi olduğunu yani depresyon ve manide kişinin mizacına özgü özellikleri olduğu iddia edilmesine karşın araştırma sonuçları düşüncüyü desteklemiştir. Maninin hipertimik mizaç ile birincil bağlantısı olduğu ve depresyonun

ise depresif mizaçla bağlantılı olduğu görülmüştür. Araştırma sonucu depresyon hastalarında bipolar hastalara göre endişeli mizaç sıklığı daha fazla görülmüştür. Mendlowicz ve arkadaşlarının yaptığı araştırmaya göre siklotimik mizacın tekuçlu depresyonlu hastalarda bipolar hastalardan puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Bipolar bozukluğu olanlarda hipertimik ve siklotimik mizaç, depresyonu olan hastalarda ise depresif mizaçla ilişkisi olduğu çok sayıda yayında mevcuttur(Akdeniz ve ark.,2004).

Depresyon hastalarında sık olan mizaç endişeli mizaç olarak gözlemlenmiştir Memik., Önder.,2003) .Aynı zamanda depresyonu olan kişilerde normal toplum normlarına bakıldığında daha düşük olduğunu söylenmiştir(Howart ve ark., 1992). Mendlowicz ve arkadaşlarına göre , iki uçlu hastalarda tek uçlu hastalara oranlı siklotimik mizacın oranı daha düşüktür(Mendlowicz ve ark, 2005).Bipolaritenin hipertimik ve siklotimik mizaç, depresyonu olan hastalarda ise depresif mizacın baskın olduğu bir çok araştırmada vardır(Hecht ve ark., 2005).

Majör depresyonu olan hastalarda yapılan çalışmalara göre depresif mizaca sahip olan kişilerin daha ağır seyreden, erken yaşta başlayan, nüks ihtimali daha yüksek olan, birinci derece yakınlarında depresyon geçmişi olan kişilerde intihar eğilimi ve kalıntı belirtileri daha fazla görülmektedir(Musetti, 1997).

2.2. Çocukluk Çağı Travması

Çocuk, ergin olsa bile on sekiz yaşının altındaki kişidir(Sözen, 2005).Dünya Sağlık Örgütü çocukluk çağı travmasını, çocuğun sağlığı, gelişimi, fiziksel ve duygusal şiddeti, cinsel istismar, tedavi esrikliği ve ihmali olarak çocuğun genel anlamda kötüye kullanımı olarak tanımlamıştır.Çocukluk çağı travması, kişinin etkileneceği olayın nedeninden daha fazla kişide stres yaratan duruma karşı verdiği cevap olarak tanımlanabilir.

Çocukluk çağı travması, çocuğun çaresizlik duygusuyla geçici süreyle fakat çaresizlik duygusuyla beraber önceden kullandığı savunma mekanizmalarını kıran anlık veya süregelen devam eden dışarıdan saldırı veya darbe şeklinde tanımlanabilir(Terr, 1991). Literatürde çocukluk çağı travmasına bakıldığında ise çocuk istismarı ve ihmali içerere tanımlarla da karşılaşılabilir. Bu tanımlara göre, çocukluk çağı travması, çocuğun temel ihtiyaçlarını sağlamada aynı zamanda

duygusal veya psikolojik ihtiyaçlarını sağlama kısmında yetersizliktir(Browne, Winkelman, 2007).

Çocuk istismarı ve ihmalleri tanımlarına genel bir pencereden bakıldığında, çocuktan sorumlu olan kişinin veya içinde vakit geçirdiğın kurumun (kreş vs.) çocuğın gelişim sürecini olumsuz yönde etkilmesi üzerine yapılmış olan fiziksel, psikolojik veya cinsel yönden olumsuz etkilenmesidir(Yavuzer,2011).

Klinik açıdan bakıldığında çocukluk çağı travmaları iki şekilde açıklanmıştır. Bunlar;

1) Kişinin beklenmedik anda yaşadığı doğal afet, cinayet ve kaza gibi etkenlerin yarattığı travmalardır.

2)Çocuğın fiziksel ve cinsel açıdan kötüye kullanılması ile bu duruma eşlik eden beklenti ve yaşanan durumun uzun süreli tekrarlayıcı şekilde devam etmesinin yarattığı travmalardır(Terr, 1991).

Yetişkinlikte geçirilmiş olan travmalar, kişiler tarafından şiddetli ve yoğun psikolojik sonuçlarla karşılaşmasına yol açıyor olsa da çocukken geçirilen travmalar kişide kalıcı etki göstermekle beraber psikolojik güçlük ve sorunlar konusunda etkisi daha büyüktür. Kişinin hem çocuklukta hemde yetişkinlikte yaşadığı travmalar olduysa bu kişinin tedavi sürecini zorlaştırmaktadır(Briere, Scott, 2016).

2.2.1. Tarihçesi

Tıbbi literatürde ilk istismar tanımını Tardieu 1860 yılında yapmıştır. İlk araştırmasını Paris Tıp Akademisi'nde yapmıştır. Bu araştırmayı dövlerek öldürülen kişiler üzerinde yaparak cinsel ve fiziksel istismar duruma odaklanmıştır(Kara, Biçer ve Gökalp, 2004). Çocuklara yönelik istismar konusu eski çağlardaki kaynaklarda da görülmektedir. Kempe(1962) yılında istismara uğramış çocuklar için "battered child" yani "hırpanalanmış çocuk" kavramını kullanmıştır(Kempe, 1985). Bu gelişmelerin akabinde 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi kabul edilmiştir ve 19. maddesinde " Çocuğın gelişim sürecinde yanında olan kişinin olumsuz herhangi bir olumsuz muamelesinde devletlerin yükümlülüğünü alabileceğimaddesi vardır(Pressel, 2000).

"Yirminci yüzyılda travmatik yaşam olaylarının çocuklar üzerindeki etkisi üzerinde fazlaca durumuştur(Tönge, 2011).

ICD'de çocuk istismarı ICD-10 itibariyle konulara dahil olmuştur. ICD-10'da cinsel istismar anlamında kullanılan kelimeler ve tanımlamalar DSM'de de aynı şekilde kullanılmaktadır(Balcı, 2011).Bilimde yaşanan travmaların kişilerin üzerindeki ruhsal etkilerin araştırılması yirminci yüzyıla dayanmaktadır.

Ülkemizde çocuklara karşı istismar konusunda çalışmaların başlangıcı daha yenidir. Bu çalışmaların genellikle yapıldığı bölümler ise; pediatri, ergen ruh sağlığı alanları ve adli tıptır(Polat, 1998).

2.2.2. Etiyolojisi

Çocuk istismarının olası nedenleri arasında birçok faktör olabilmektedir.

1) Çocuğu Yetiştiren Kişiyile İlgili Faktörler

- Çocuğu yetiştiren kişinin yaşının küçük olması
- Kişinin ebeveyn olma konusunda yetersiz ve eğitimsiz olması
- Kişinin öfke kontrol sıkıntısının olması
- Ebeveynin maddi açıdan sıkıntı yaşıyor olması
- Ebeveynlerden birinin ölmesi
- Ebeveynlerin boşanması
- Ebevenylerden birinin fiziksel bir rahatsızlığının olması
- Ebeveynlerin de kendi geçmişinde istismara maruz kalmaları
- Ebeveynlerde maddi ve manevi sıkıntılarının olması
- Aile içerisinde şiddet olması
- Ailede ataerkil bir yapının hâkim olması
- Çocuğun yaşadığı ailenin geniş olması

Bunların yanı sıra aile içerisinde yaşayan her bireyin psikolojik süreçleri de önemli bir yer tutmaktadır. Ailedeki kişilerin kendilerine ve etrafındaki kişilere karşı güvenleri sorunları, ebeveynler arasındaki cinsel problemler, ailenin parçalanmış şekilde olması, aile bireylerinin mesleklerinden doyum alamamaları gibi birçok neden içerebilmektedir(Aral, 2001).

İstismar olan aileler incelendiğinde ailede genellikle bağımlılık öyküsü olduğu gözlemlenmiştir. Bu kişilerin aynı zamanda yanlarındaki çocuğa bakabilecek bilgi ve yetenek konusunda eksiklikleri de gözlemlenmektedir. Genellikle bu aileler kendilerini dışarı karşı yalıtılmış olmakla beraber bu anlamda da aile sürecinde de istismara devam ettiği görülmüştür. Özellikle fiziksel istismar kısmı incelendiğinde kişilerin kullandıkları madde, yaşanan ruhsal bir rahatsızlık kişilerin sosyal açıdan yetersiz olması veya kişinin çocukken yaşadığı istismarın neden olabileceği söylenmiştir(Güner, 2010).

2)Çocuğa Dayalı Faktörler

- Kişinin istenmeyen çocuk olması
- Bazı kültürlerde kişinin ailenin beklediği cinsiyette doğmamış olmaması
- Çok çocuklu bir ailenin bir ferdi olmak ve çocuklar içindeki sıra sayısı
- Kişinin ebeveynine bağımlılığı
- DEHB olması
- Zekâ geriliği olması ve kişinin öğrenme bozukluğunun olması
- Kişinin davranışlarında saldırganlık olması
- Kişinin yeme bozukluğu olması
- Kişide enürezis veya enkoprezis olması çocuğa dayalı faktörleri

tanımlamaktadır.

3)Çevreye Dayalı Faktörler

- Çocuğun ulaşabildiği internetin korumasız olması
- Çocuğun güvenliği eksik olan bir ortamda gelişmesi ve yetişmesi
- Çocuğun yetiştiği toplumda gelenek, görenek ve kültürel yapı
- Çocuğun büyük şehirde yaşaması ve etrafındaki insanlarla beraber yalnızlaşmayı öğrenmesi
- Sosyal desteğin yaşadığı kültürde ve çevresinde yetersiz olması
- SED(sosyoekonomik düzey) istismarın çevreye dayalı faktörler kısmını açıklamaktadır.

Bunların akabinde travmaları doğal olarak oluşturan; deprem, sel, göç, salgın gibi doğal afetler gibi olaylardaki çocukların alıkonması ve her türlü amaçla

kullanılıyor olmaları da istismar nedenleri arasında sayılabilmektedir. Çocuklarda erişkin bireylerdeki gibi ırkçılık ve ayrımcılık gibi istismar durumlarından etkilenmekte ve içerisinde yer almaktadırlar.

2.2.3. Epidemiyoloji

Who'nun (2014) yılında yaptığı bir çalışmaya göre, dünyada yetişkinlerin %26.6'sı çocukken fiziksel istismara maruz kalmıştır. Çocukken fiziksel ihmale maruz kalan yetişkinlerin oranı ise %16,3 olarak belirlenmiştir. Cinsiyet olarak fiziksel istismar konusunda bir farklılık ortaya konuşmuş olmasa da kadınlarda daha fazla olduğu bilinmektedir(Who, 2014).

Fiziksel istismarın saptanması "kaza" süsü verilebildiğinden dolayı zor olabilir. Ve kimi kültürlerde dayağa karşı bakış açısının daha ılımlı ve eğitici olmasına yönelik olduğu görülmesiyle saptanması zorlaşmaktadır.

İstismar oranını ABD(Amerikan Birleşik Devletleri) 5-20/1,000 civarında olduğu söylemiştir. Kız ve erkek çocuklarında iki gruba da uygulandığı bilinmekte olan istismarın, erkeklerde daha küçük yaşlarda ve kızlarda ergenlik döneminde olanların bu çağlarında daha fazla istismara uğradıkları bilinmektedir. Birçok kaynakta kişilerin yaşlarının büyümesiyle birlikte istismarın azaldığı belirtilmektedir. İstismarların aile bireyleri içerisindeki durumu ise genellikle anne olan kişinin çocukken istismarda bulunduğu, babaların ise çocuğu ergenlik döneminde şiddete maruz bırakması olarak açıklanmıştır(Gökler, 2004).

Türkiye'de yapılan bir çalışmaya göre, psikiyatri kliniğine gelen 183 kişinin katıldığı araştırmada, çocukluk yıllarında fiziksel,duygusal ve cinsel istismarlarından en az bir tanesine maruz kalması durumunda oran çalışma sonucunda %65,7 olarak bildirilmiştir. Bu üç istismara birden yaşayan kişilerin oranı ise %6,1 olduğu bulunmuştur. Araştırma içerisindeki kadınların %70,3 oranında, erkeklerin ise %58,2 oranının travmatik bir olayla karşılaştığı görülmüştür(Örsel, Karadağ, Karaoğlan-Kahlioğulları ve Akgün-Aktaş,2011).

Bir başka yatan hastalarla yapılan araştırmaya göre hastaların çocukluk dönemlerinde yaşadıkları travmatik olayların oranı fiziksel istismarda %36.3, duygusal istismarda %18,7 ve cinsel istismarda %22 olarak bildirilmiştir(Yargıç, Ersoy ve Batmaz-Oflaz,2012).

Yurtiçi ve yurtdışı araştırmalarına bakıldığında ortaya çıkan istismar oranları, kişilerin çocukluk dönemlerinde azımsanması olanaksız bir şekilde travma yaratacak durumlara maruz kaldığı ortaya çıkmaktadır. Bu konu araştırmalar ışığında gösteriyor ki önemi ve tedbiri göz edilmemesi gerekmektedir.

2.2.4. Risk Faktörleri

Çocukların istismar veya ihlale uğraması için birçok faktör mevcuttur. Çocuğun dört yaşının altında olmasının akabinde ergenlik döneminde olması da bu faktörleri arttırmaktadır. Ebeveyninin beklentilerini karşılamaması ve çocuğun fiziksel veya psikolojik olarak özel gereksinimlerinin olması da bu durumu arttırmaktadır. Bunların tamamı istismar ve ihmali arttırmasının mümkün olduğu ve riskli dönemler olarak nitelendirilmektedir(Who,2016).

Çocuklarına istismarcı şekilde yaklaşan ebevenylerin de yaşamları boyunca fiziksel ve cinsel istismara maruz kalma durumunu desteklemektedir. Bu aile bireyleri aslında kendileri de şiddet gördüğü için içerisinde bulunduğu durumu doğal bir süreç gibi yaşıyor olabileme olasılıkları yüksek olarak belirtilmiştir(Sadock, Sadock,2014).

Bir üniversitede yapılan araştırmaya göre duygusal istismara maruz kalmış öğrencilerin anne-babalarında boşanmış oldukları ve kişilerin gelir düzeyinin düşük olduğu görülmüştür(Zeren, Yengil, Çelikel, Arık, Arslan, 2012)

2.2.5. Çocukluk Çağı Travma Tipleri

Kişilerin yaşam boyu yaşadıkları istismarlara bakıldığında,duygusal istismarda %60, ailede şiddet görmede ve tanıklık etmede %55, fiziksel istismarda %48, fiziksel ihmalde %17, cinsel istismarda ise %8 oranlar olduğu saptanmıştır(Parkinson, Adams, Emerling, 2001).

Duygusal istismara oranla cinsel ve fiziksel istismarın tanınması daha yüksek olduğu bilinmektedir. Çocukların duygusal istismara uğramamaları ve sağlıklı gelişim süreçlerinin devamlılığı için tüm sağlık personelleri için yeni bir dayanışma ve dikkat alanıdır(Saariaho, Saariaho, Karilo, Juokama, 2011).

1) Fiziksel İstismar:

En çok rastlanan istismarların başında fiziksel istismar gelmektedir.Fiziksel istismarın tanımı ise, çocuğun istekli bir şekilde yaralanmasını sağlamak olarak tanımlanabilir(Polat, 2007). Fiziksel istismarın bir başka tanımı ise, 18 yaşının

altındaki bir kişiye ebeveyni tarafından bilerek hasara uğratması veya çocuğun zarar görebilme riskinin fazla olmasıdır(Taner, Gökler, 2004).

Bir çocuğun vücudunda oluşabilecek her kırık, kızarıklık, ısırıklar gibi durumlar fiziksel istismar adına bir ipucu verebilir(Koç, Halıcıoğlu, Akşit, 2014).Çocuğun bir başka açıdan fiziksel istismara maruz kaldığını gösterebilecek ipuçları vardır, kreş çıkışında ebeveynine gitmek istememesi, çocuğun yetiştiren kişi tarafından zarar gördüğünü söylemesi, hayvanlara ve çevresindeki şeylere zarar verici davranışlarda bulunması olabilmektedir(Child Welfare Information Gateway, 2013).

Fiziksel istismarın değerlendirilmesi aşamasında, bakım veren kişinin çocukta gözlemlenen bir duruma karşı ya aşırı kaygılı ya da aşırı kaygısız bir durumda olması, çocuklarının vücutlarında oluşan bir yaralanma için etrafa karşı öfkeli ve suçlayıcı olmaları, yaraları olan çocuğun tedavisinin ertelenmesi veya önemsenmemesi, bilgisi alınan çocuğun vücudundaki yaralar ve ebeveynin anlattığı hikayayle uyumlu olmaması bize fiziksel istismarı düşündürebilmektedir(Tıraşçı ve Gören,2007).

Fiziksel istismar ile yetişen bir çocuğun ileriki dönemlerinde belirli psikolojik rahatsızlıklar geçirmesi mümkündür aynı zamanda bu çocuklar yetişkinlik dönemlerine geldiklerinde çocuklarına fiziksel istismar uygulamanın doğal olacağını düşünebilecek kişilerdir. İstismarın fiziksel boyutu ve tedavisi için bir çok yöntem ve uzmanla ilerletilmesi gerekmektedir(Swenson & Kolko, 2000).

2) *Cinsel İstismar:*

Cinsel istismar, çocuktan en az 6 yaş büyük olacak bir kişinin, çocuğu kendi cinsel arzuları için kullanması veya cinsel istekleri için kullanılmasına müsaade edilmesidir (Tıraşçı, Göre, 2007). APA (2017) kriterlerine göre cinsel istismar, cinsel istismarda bulunan kişinin güç kullanarak, mağdur olan kişiyi tehdit ederek ve şiddet uygulayarak kişiden yarar sağlaması anlamına gelmektedir. Cinsel istismar, istismar türleri arasında açığa çıkabilme açısından oranı düşüktür(Polat,2007).

Çocukların cinsel istismara uğradığını değerlendirmek ve fark edebilmek adına bazı dikkat edilebilecek şeyler vardır. Bunlar; Çocuğun oturmakta ve yürümekte zorlanması, çocuğun alt ıslatma problemlerinin olabilmesi, iştahta fark edilen ani değişiklikler, çocuğun cinsellik hakkında yaşından fazla bir bilgi veya davranışlar sergilemesi, etrafındaki tanımadıkları insanlara karşı çok çabuk bağlanabilmesi genel

anlamda cinsel istismarı düşündürebilmektedir(Child Welfare Information Gateway, 2013).

Fiziksel ve cinsel istismar arasındaki farklara bakarsak, fiziksel istismar küçük yaşlarda yaşanırken cinsel istismarın en çok görüldüğü zamanlar 6 yaştan sonra giderek artmaktadır. Fiziksel istismarın yaygın olduğu cinsiyet erkekler, fiziksel istismarın ise kızlarda daha yaygın olduğu bilinmektedir(Polat,2007).

3) *Duygusal İstismar:*

Duygusal istismar, çocuk veya ergenlikte olan bir kişiye benliğini ve kişiliğini olumsuz algılamasını sağlayarak, duygusal anlamda kişiye zarar verebilecek şekilde davranmasıdır. Çocuklara yapıma oranı yetişkinlere göre daha fazladır(Kulaksızoğlu, 2001). Duygusal istismara örnek verilebilecek en sık kullanılan davranış, bağırma(topbaş, 2004).

Cinsel ve fiziksel istismara uğrayan kişilerin aynı zamanda duygusal istismara uğrama olasılıkları fazla olduğu belirtilmiştir(Yarar ve Yarış, 2011).

Duygusal istismara yönelik değerlendirme yapılması durumunda, ebeveynlerin kendi çocukluk çağlarında yeterli ve sağlıklı ilgiyi görememeleri görülmektedir(Polat, 2007).

4) *İhmal:*

İhmal, gelişim çağında olan çocuğun beslenmesine dikkat edilmemesi, güvenli durumda olmaması, barınacağı yerin iyi olmaması gibi faktörleri içermektedir(Dokgöz, Şam, Ersoy, Müsellim, 2002).İstismar ve ihmal arasındaki farklara bakılacak olursa; istismar, kişinin olaya aktif bir şekilde maruz kalmasıdır. İhmal ise kişinin geçirdiği zor sürecin pasif olmasıdır(Topbaş, 2004).

İhmal, iki şekilde olabilir. Bunlardan biri fiziksel diğeri ise duygusaldır. İhmal çeşitlerinden olan fiziksel ihmalin tespit ve fark edilmesi kolay olsa bile duygusal ihmalin fark edilmesi fiziksel ihmal kadar kolay olmaz(Polat,2007).

Fiziksel İhmal: Çocuğun yemeği, sağlığı, giyinmesi ve güvenlik ihtiyaçları gibi durumlarda yetersiz şekilde yaşamına devam ettirilmesidir.

Duygusal İhmal: Çocuğun fiziksel olarak duyduğu ihtiyaçlarının yanında duygusal iyilik halinin ona verilmemesi durumudur.(Minty, 2005).

Çocukta ihmalin varlığının değerlendirilebileceği durumlar ise; çocuğun okulda sıklıkla devamsızlık yapması, arkadaşlarından yemek için para alması veya beslenmesine ortak olma isteği, çocuktaki hijyen eksikliği, dışerde bakımsızlık, içinde bulunulan mevsime göre giyinmiyor olması, çocuğun alkol ve maddeyi biliyor ve kullanıyor olmasıdır(Child Welfare Information Gateway, 2013).

2.2.6. Çocukluk Çağı Travmalarının Psikopatolojiyle Olan İlişkisi

Örsel ve ark.(2011) fiziksel istismarı tanımlarken anksiyete bozuklukları ile ilişkisinin olduğunu ileri sürmüşlerdir(Örsel ve ark., 2011).Bu doğrultuda çocukluk çağı travması olan kişilerde TSSB (Travma Sonrası Stres Bozukluğu), alkol ve madde bağımlılığı, kontrolsüz cinsel ilişkiye girme gibi sorunların sık sık yaşandığı gözlemlenmiştir. Kişinin maruz kaldığı travmatik olayın çeşidine göre bazı halisünasyonlar kendini gösterebilmektedir. Bunlar kişinin maruz kaldığı duruma göre gösel, işitsel,dokunsal olabilmektedir(Aksoy,Ögel,2013;Chasan,2010).

Yapılan araştırmalarda Neumann D. ve arkadaşları çocukluk çağı istismarı sonucunda kaygı, sinirli ruh hali, öz kıyım gibi çeşitli durumlarla alakalı olduğu bulunmuştur(Neumann, Houskamp, Pollock, Briere, 1996).

Çocukluk çağı istismarına maruz kalmış kişilerde öz kıyım düşüncesine çok rastlanmaktadır(Tavkett, 2002).Bu çocuklarda bilişsel özelliklerde bazı sorunlar, sosyal işlevsizlik, okul başarılarında düşüklük gibi durumlarla da karşılaşılabilir(Tıraşçı, Gören, 2007). Travması olan çocuklarda nörolojik bozuklukta nedeni bilinmiyor ve araştırılıyor olsa da görülmektedir(Kaplan ve ark, 1999; Taner, Gökler,2004).

2.3. Cinsiyet ve Cinsellik Kavramları

Cinsiyet kişinin biyolojik, psikolojik ve sosyal etkenlerin etkisi altına aldığı bir kavramdır, seks olarak tanımlana bilmektedir. Cinsiyet, cinsel ilişki, cinsel yönelim ve kişinin davranışlarını benlik kavramı ile bütünleşmesi olarak ele alınabilir(Brown, 2000). Cinsiyet kişinin yaşadığı çevre, biyolojik özellikler, kültürel yargılar medya, gibi faktörlerden etkilenmektedir(Kaplan, Sadock, 2004).Bu faktörler kişinin cinsel yönelimini, cinsellik konusundaki özdeşimini, seksüel rollerini, cinsellikle ilgili tutum ve davranışlarını etkilemektedir(Ziya, 2015).Kişilerin cinsiyeti doğum anında belli olmaktadır. İstisnai durumlar çerçevesinde kişiler hermofroditlik yani hem dişi hem erkek olarak dünyaya gelebilmektedir(CETAD, 2007). Cinsiyet ve toplumsal

cinsiyet kavramı birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirilir fakat Hyde ve Delameter bu kavramların tamamen birbirinden bağımsız olmadıklarını söylemiştir(Hyde, Delameter, 1997).

Cinsiyet rolleri kavramı ise kültürel beklentiler ve toplum kurallarına bağlı olarak değişmektedir. Cinsiyet rolleri kişilerin toplum içerisinde nasıl davranacaklarını belirlemektedir. Bu tanımlar çerçevesinde kız veya erkeklerin toplum içerisindeki davranışlarını kurallar haline getiren beklentiler olduğu söylenebilmektedir. Bunlara örnek vermek gerekirse oyuncak bir arabayla toplumsal beklentiler dolayısıyla kızların oynaması değil sadece erkeklerin oynaması beklenmektedir. Aynı şekilde bir bebek ile kız çocuğunun oynaması beklenir ve erkek çocuklarının bebekle oynaması hoş karşılanmayabilir(CETAD,2006).

Amerika'da 1938- 1952 yılları arasında cinsellikle ilgili ilk yapılan araştırma büyük yankı uyandırmıştır. Önceki en kapsamlı araştırmayı ise Alfred Kinsey yapmıştır. Kinsey ' İnsan Erkeğinde Cinsel Davranış' ve 'İnsan Kadınında Cinsel Davranış' adlı yayınları çıkarmıştır. Bu araştırmasıyla Kinsey bilim insanlarının yargılarını sürece dâhil etmeden cinselliğe ilişkin tanımların nesnel bir şekilde yapılabileceğini göstermiştir(İncesu, Yetkin,2001).

Cinsellik, kişinin anne karnından başlayıp hayatının son zamanlarına kadar süregelen, yaşam sürecinin her anında gelişmeye ve değişmeye devam eden bir süreçtir. Cinsellik kavramı kişinin yaşamı süresinde yaşanan değişikliklerden etkilenen bir kavramdır. Bu alandaki değişiklikler kişinin psikolojik, biyolojik ve sosyal süreçlerini de etkileyebilmektedir(CETAD, 2006).

Genel tanımda cinsellik, kişilerin cinsel birliktelik yaşaması ve neslin devam etmesi şeklinde algılanmaktadır. Fakat Bozdemir ve Özcan(2011) cinsellik kavramını sadece cinsel birleşme ve nesil devamlılığı olarak tanımlamanın dışında başka bir tanım getirmişlerdir. Cinselliğin birçok anlamda bütünlüğü olduğu dile getirilmiş yani, cinsellik duyguları, düşünceleri, kişilik gelişimini, iletişimi, sevgiyi geliştiren ve paylaşımına yol açan bir durum olarak tanımlanmıştır(Torun, Torun, Özyayın, 2011).

Cinselliğin toplumla ilişkin ilgi duyma ve kişinin duygu sürecinin gelişimine etkisi olduğu dile getirilmiştir. Kişinin cinsellik kavramı dâhilinde sosyal, psikolojik ve fiziksel anlamda bütün taraflarının ayrılmaz bir bütün olduğu söylenmektedir(Marks, Crips, Hahn,2003).

Cinsellik sürecinde kişinin bu dürtüsünün bastırılması ve normal sürecinde bırakılmaması konusunda psikolojik rahatsızlıklara yol açabileceği savunulmuştur. Kişinin bireysel veya sosyal anlamda gelişmesine engel olduğu belirtilmekle beraber araştırılması gereken önemli konulardan biridir(Araptarlı,1986).

Cinsellik kişinin yaşamında hem doyum hem de üremeye dayalı yönlerini ifade etmektedir. Cinsel yaşantıya dayalı araştırmalarda cinsel birleşimin fizyolojik olarak kişiye rahatlama verdiği görülmektedir. Cinselliğe sosyal açıdan bakıldığında kişilerin yaşama dair kalitelerinin, sevgi ve güveni pozitif yönde etkilediği görülmektedir(Tunç,2005;Karakoyunlu,2007;Ege ve ark.,2010).

Cinsellik kimi kişiler için hayatının tam merkezinde yer alırken kimi insanlar için ise çok önemsiz bir ayrıntı olarak görülebilmektedir(Gülsün ve ark,2009).

Anormal cinsellik kavramını ele alırsak, bu anlamda kişilerin yeterli bilgilerinin olmaması ve kendilerine veya başkalarına zarar verebilecek anksiyete vs gibi durumların cinsel işlev bozukluklarını oluşturduğu söylenebilir(Kocagöz,2008).

2.3.1. Cinsel Sağlık

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre cinsel sağlık; Kişideki fiziki ve duygusal açıdan çevresiyle ve kendisiyle tam olarak bütün olması ve iyilik halinin yüksek olmasıdır. Pınar ve arkadaşları (2009)'na göre cinsel sağlık; Kişinin kendisini fiziksel, duygu durumu açısından yüksek ve toplumsal anlamda en iyi seviyede olmasıdır.

Çam ve Engin (2014) 'ne göre cinsel sağlık; Kişinin çevresiyle ilgili iletişimini, sevgisini ve diğer alanlarını pozitif yönde devam ettiren, kişiyi her alanında geliştiren. Kişi için gereksinim olan duygusal, fiziksel ve toplumsal yönün bütünleşmesidir.

Cinselliği tabu haline getirmiş ve cinselliğin konuşulmasının doğru olmadığı toplumlar mevcuttur. Bu ülkelerde genellikle bilgi düzeyi düşük olmaktadır(CETAD, 2006; Özcebe, 2006; Giray, Kılıç, 2004).

Cinsel sağlık konusunda ortaya çıkabilen bazı sorunlar vardır. Bunların sadece kişinin yaşadığı fiziksel sorunlar olmanın dışında kişiye psikolojik anlamda sorun yaratabilen durumlar da vardır. Kişinin bireysel, çevresel veya partneriyle yaşadığı bir durum kişiyi tümünden etkileyebilmektedir(Torun, Torun, Özeydin,2011).

2.3.2. Cinsel Yanıt Dönemleri

1) *İstek/ Uyarılma Evresi*: Cinselliğin ilk kısmıdır. Kişinin cinsel anlamdaki uyarana karşı psikolojik veya fiziksel olarak uyarılması veya her iki anlamda da uyarılması anlamına gelmektedir. Kişilerin cinsel yanıtları uyarının şiddeti ve süresiyle bağlı olmakla beraber değişmektedir. Yeterli sürede ve düzeyde uyarılan kişi cinsel uyarılma az sürebilir ve kişinin cinsel uyarılma seviyesinin altında bir uyarılma varsa uyarılma durumu kaybolabilmektedir(İncesu,2004).

Kadınlarda uyarılma klitoriste, erkeklerde ise peniste olmaktadır. Bu uyarılma süresi birkaç dakika ile birkaç saat sürebilmektedir. Uyarılmanın olması için kişinin içsel durum olarak hazır olması cinsellik ve süresini etkilemektedir. Sonuç olarak her bireyin hazır olma durumu geçmişi ve gelişimi ile doğru orantılıdır(Bozkurt,1996).

2) *Plato Evresi*: Birçok araştırmaya göre plato evresi istek/uyarılma evresinin bir parçası olarak saptanmıştır. Kişideki cinsel uyarılma bu evrede de devam etmektedir. Eğer kişide uyarılma yükseliyorsa kadın veya erkek plato evresine geçiş yapmaktadır. Kadınlarda vajinal salgı oluşumu, erkeklerde ise ereksiyon başlamaktadır(Karademir, 2005).

Araştırmalara göre bu evrede kan basıncında yükselme, hızda artış, kalp ritminde artış gözlemlenmektedir. Kişinin bu bedensel belirtileri orgazm kısmına kadar sürmektedir.Sonuç olarak plato evresi orgazm evresinin giriş kısmıdır(CETAD, 2006).

3)*Orgazm Evresi*: İlk iki evreye göre orgazm evresine bakıldığında aralarında fark diğer iki kısmın uzun olmasıdır. Kişi uyarana karşı fiziksel ve psikolojik anlamda hazzın doruk noktasına ulaşmıştır. Kadında ve erkekte boşalma gerçekleşir. Boşalma esnasında kadında vajinal kaslar kasılmalar ve erkekte de üretra boyunca kasılmalar ve her iki tarafta da son olarak boşalma gerçekleşir. Bu evrede alınan haz kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir(Çavaş,2008).

4) *Çözülme Evresi*: Cinsel birleşmenin son kısmıdır. Orgazm kısmından sonra kasılmalar ve cinsel uyarana karşı tepki giderek azalmaktadır. Kadınlar çözülme evresinden uyarılma evresine erkeklerden daha kısa sürede hazır konuma gelebilirler. Erkeklerde uyarılma evresine geçiş yaşa göre değişiklik gösterebilmektedir(Tashbulatova, 2007).

2.3.3. Cinsel Mit Kavramı

Türk Dil Kurumuna (TDK) göre mit kavramının sözlük anlamı, kulaktan kulağa süregelen, yayılan efsanelerdir. İnsanlardaki algı zemini belli olmayan, olağanüstü tanımlar içeren bir kavramdır. Bir yandan halk hikayeleri olarak ele alınabilmektedir. Toplumda mitlerden en çok etkilenen konu ise cinsellik ve cinsellikle ilgili konulardır(TDK, 2017; Kayır, 2001).

Cinsel mit kavramı, bireylerin cinsellik konularında doğru olduklarını düşündüklerini, bilimsel açıdan anlamı ve değer yükümlülüğü olmayan, genellikle yanlış ve toplumca abartılan inançlar olarak ele alınabilmektedir(Kayır, 1998).

Cinselliğin konuşmasının, tartışılmasının zor olduğu ve yazılı olarak bir metin olmasa da yasak olan toplumlarda cinsel mitlerin olması olasıdır(Keçe, 2012). Cinsel mitler, kişilerin cinsel işlev bozukluklarına yol açabilir ve cinsellikte iletişimin bozulmasına neden olabilir(Kadioğlu, Şatıroğlu, 2011).İlk defa cinsel mit kavramını Zilbergeld ve arkadaşları ortaya atmıştır. Zilbergeld ve arkadaşları kişilerin yetiştikleri toplumda yani erkek kardeş, pornografik yayımlar, espriler gibi durumlarda cinsel mitlere inanılmasını desteklediğini öne sürmektedirler. (Zilbergeld ve ark., 1978).

Cinsel mitler insanların cinsellikle ilgili korku ve kaygılarını tetikleyebilir ve arttırabilmektedir. Kişiler bu deneyimler karşısında suçluluk duyabilir, pişman olabilirler ve kendilerine karşı olan beklentilerin oluşmasına ve artmasına olumsuz katkılar sağlayabilir(CETAD, 2006).Bu durumda kişilerin profesyonellerden yardım alması gerekmektedir(Sungur, 1998).

2.3.3.1. Cinsel Mitleri Etkileyen Faktörler

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkında CETAD'ın yaptığı bir araştırmaya göre, erkek bireylerin cinsel mitlere inanma düzeyi kadınlara göre daha fazla çıkmıştır(CETAD, 2006). Kişilerin gündelik hayatlarında karşılarına çıkabilecek durumlarda genellikle kadınların cinsellik konusunda aşağı ve değersiz görülmesine ilişkin paylaşımlar mevcuttur. Kadınlar bu gibi ürünlerle ticari bir varlık olarak gösterilmektedir. "Erkek adam ağlamaz" sözü bile aslında toplumdaki söze karşı olan inancı göstermektedir. Erkekler ataerkil toplumlara göre saldırgan, korumacı, ilişkinin iplerini tutan kişiler olarak algılatılmaya çalışmıştır. Bu üstünlük çabasının sonucunda ise kadınların sevilme ve koruma ihtiyacı bireyler olarak topluma mal edilmesi

amaçlanmıştır. Olması gereken ise kişilerin karşılıklı olarak birbirlerini mutlu ve motive etmeye çalışmalarıdır(Albough, Kellogg, 2003).

Eğitim

Genel olarak kişileri cinsellikle ilgili eğitimleri ya duydukları kadardır ya da hiç yoktur. İnfomal bilgiler kişilerin eğitimleri konusunda ön plandadır. Bu informal bilgilerin kişilerin yanlış bilgileneşmesiyle beraber cinsellikteki inançlar toplumun ruh saplığını etkilemektedir(Ogur, Utkualp, Aydınoglu, 2016).

Cinsel mitlere olan inançlar eğitim düzeyi yüksek bireylerde daha az görülmektedir. Cinsel yanlış inançlar penceresinden bakıldığında ise eğitim düzeyi yüksek bireylerde görüldüğü bilinmektedir(Torun, Torun, Özyadın, 2011). Bu alanda yapılan araştırmaya göre kişiler cinsel mitlerle ilgili olan inançlarını aldıklarını eğitimlerle yok edebiliyor fakat cinsellik konusundaki yanlış inançlar konusunda yaşadıkları toplumun etkisi altında oldukları görülmüştür(Kukulu, Gürsoy, Ak, 2009).

Cinsellikle ilgili bilgileneşme yaşam boyu devam etmektedir. Bu konuda kişi eğitim ilk olarak aileden alır(Apat, Akpınar, Arslan, 2009).

İlk Cinsel Bilgi Kaynağı

Cinsel mitlerin genellikle kişilerin, ergenlikteki arkadaş ortamı, pornografik yayınlardan dolayı oluştuğunu ortaya koyan çalışmalar vardır(Özmen, 1999). Bu araştırmalarda öne çıkan aslında erkeklerin beklentileri doğrultusunda olumsuz şekilde olduğu çıkmıştır. Bu durumlarda erkeklerde cinsel işlev bozukluğu ortaya çıkarmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre ise pornografik yayınlardan bilgi alan kişilerin tv, aile gibi unsurlardan öğrenen insanlara nazaran cinsel mitlerinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Bu da pornografik bilgi kaynaklarının hatalı, eksik ve yanlış bilgileri yansıttığını ortaya koymuştur. (Torun, Torun & Özyadın, 2011).

Yaş

Yaş ile cinsel mitler arasındaki ilişkide ise kişinin aktif olarak cinselliği yaşaması ve partnerinin olması gibi durumlara beraber cinsellikle ilgili mitlerin oluştuğu kişilerde tabuların varlığının gözlemlenmesi gibi bilgiler elde edilmiştir(Civil, Yıldız, 2010). Yapılan bir başka araştırmaya göre ise kişilerin yaşları ilerledikçe cinsel mitlere karşı inançların arttığı gözlemlenmiştir(Şahbaz, 2017).

Yaşanılan Bölge

2010 yılında yapılan bir araştırmaya göre, Türkiye’de yaşayan bireylerin yurtdışındaki bireylere nazaran daha fazla cinsel mitleri olduğu ortaya çıkmıştır. Kişilerde bu gibi farkların çıkması yaşadıkları kültürdeki bir takım değişiklikler; gelenek, görenek, ahlaki değerler sebep olduğu öne sürülmüştür(Civil, Yıldız, 2010). Benzer şekilde kırsal kesimde yaşayan ve şehirde yaşayan kişiler arasındaki cinsel mit düzeyine bakıldığında kırsal kesimde yaşayan bireylerin cinsel mitlere inanma gücü daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır(Şahbaz, 2017).

Şahbaz (2017) yaptığı araştırma çerçevesinde cinsel mit oluşum düzeyini kişinin geliri, medeni durumu ve evlenme türü ile arasında ilişki bulunmuştur. Evli kişilerin bekârlara göre cinsel mitlerinin daha fazla cinsel mitleri vardır. Görücü usulü evlenenlerin görerek evlenenlere nazaran daha fazla cinsel mitleri olduğu ortaya çıkmıştır. Orta düzeyde kazançları olan kişilerin yüksek kazançlı kişilere göre daha fazla cinsel mitlere sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır(Şahbaz,2017).

Genel olarak toplumlarda yaygın olarak görülen cinsel mitler;

İyi seksin amacı cinsel birleşmedir, cinsel ilişki demek cinsel birleşme demektir: Bu mitin toplumlarda böyle bir algıya sebep olması, dini değerlerle ilintilidir. İnsanların üremeye dayalı olan inançları ve kişilerin olumlu duygularına karşı bir tutumdur. Ön sevişme olmaması demek kadın tarafın orgazm olmaması ve akabinde kadınların uyarılmasını engellemek demektir. Doyuma ulaşabilmek için ön sevişme gerekmektedir. Cinsel birleşme sırasında erkeğin sertleşmesi gerektiğinden dolayı bu sertleşememe durumu kişide anksiyete yarabilir ve sertleşme sorunu gibi durumlarla karşı karşıya kalınabilir(Özmen,1999).

Cinsel eylemlerde herkes için geçerli doğrular bulunmaktadır: Cinsellik konusundaki herhangi bir konunun evrenselleştirilmesi olanaksızdır. Partnerin doğu ve yanlışları değişebilir. Kişilerin cinsellikle ilgili düşünceleri edindiği bilgiler, kültürel çevre, geçmişindeki deneyimler gibi süreçler etkilemektedir(Kayır,2001).

Erkekler duygularını gizlemelidir: Ataerkil toplumlarda erkeklerin toplum içerisinde olumsuz duygularını serbestçe ortaya sermeleri normal karşılanırken, olumlu duyguları söyleme konusunda gizli yasaklar bulunmaktadır. Fakat kişilerin toplum içerisindeki tavır, duygu yansıtma şekilleri hayat kalitelerinin artmasında önemli bir ayrıntıdır(Kayır, 2001).

Cinsellik içgüdüsel, öğrenilmez: Biyolojik temelli oldan cinsellik aynı zamanda kişilerin bu duruma yönelik davranış ve tutumları da zamanla öğrenilmektedir. Eksik ve yanlış bilgiler bu anlamdaki gelişimi etkileyebilmektedir. Cinsel birleşmedeki haz bu konuda bilginin artışıyla alakalıdır(Özmen, 1999).

Yakınlaşmaların tamamı cinsel birliktelik ile sonuçlanmalıdır: Her samimiyetin ve yakınlaşmanın cinsel bir birliktelikte bitmesi beklenmemekle beraber çiftler birbirlerine dokunarak ya da okşayarak mutlu olabilir ve haz alabilirler(Kadioğlu, Şatıroğlu, 2011).

Erkekler, kadınlara nasıl zevk vereceğini bilmek zorundadır: Partnerlerin birbirlerine hoşlandıkları şeyleri söylemesi ve bu anlamdaki konuşmalarla cinsel hayatlarını yönetmeleri mümkündür(Kayır, 2001).

Cinsel ilişki sırasında mastürbasyon yanlış, kirli ve zararlıdır: En eski mitlerdendir ve yaygınlık durumu oldukça fazladır. Bu mit çerçevesinde kişilerin mastürbasyonu zararlı ve çirkin gören toplumlarda yaşaması kendilerinde pişmanlık ve suçlama duygularını tetiklemektedir. Bu mitin savunduğu bir diğer teori ise erkeklerde oluşan cinsel işlev bozuklarının mastürbasyon yaptıkları için oluştuğu inancıdır. Mastürbasyon, erken boşalma tedavisi, yaşlılık ve erişkinlik dönemlerinde normal bir süreç olduğu bilinmektedir. Evlilerde bekâr bireyler gibi mastürbasyon yapabilmektedirler. Cinsel birleşme ile orgazm olmayan evli kadınlarda mastürbasyonun haz verme oranı daha fazladır(Özmen, 1999).

Çiftlerin birbirini sevmesi, cinsel ilişkiden zevk alacakları anlamına gelmektedir: Kişilerin birbirine duyguları cinselliği etkilemektedir ve kişi partnerinin zamanla neler sevdiğini öğrenir(Keçe, 2012).

Cinsel aktivitenin sonucunda aynı anda orgazm olunması çok iyidir: Fizyolojik olarak aynı olmayan iki karşı cinsin aynı anda orgazm olması da beklenmemelidir. Bu durumu yaşamak oldukça zor bir şeydir. İki taraf böyle düşünerek anksiyete duyabilirler ve cinsel hayatlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir(Kayır, 2001).

Oral seks pistir ve yanlıştır: Onay ve hijyen sağlanabildiği sürece oral seks haz vericidir. Uyarılma anlamında sorun yaşayan kişilerin oral seks ile bu durumu atlattıkları görülmektedir(Özmen, 1999).

Penisin boyu cinsel gücün göstergesidir. Sertleşmiş ve büyük penis kadınları daha fazla uyarır, daha fazla zevk vermektedir: Pornografik yayınlar erkeklerdeki penis

büyükliğünün önemini büyük bir oranda vurgulamaktadır. Kişilerin cinsel bilgi ve deneyimleri ışığında pozitif bakabilmeleri kendilerinin cinsel yaşantılarını olumlu etkileyeceği bilinmelidir(Özmen,1999).

Erkekler cinsel eylemi başlatmalı ve yönetmelidir. Kadınların cinsel eylemi başlatmaları ahlaksızlık olarak algılanmaktadır: Kadınların böylesine pasif olması beklenen bir konuda kendilerini cinsellik sürecinde rahat bırakmaları ve sağlıklı bir süreç geçirmek beklenemez(Özmen, 1999).

Cinsel fanteziler sapıklıktır, ahlaksızlıktır ve sadakatsiz davranışları içermektedir: Cinsel hayatın renklenmesi için fanteziler gerekmektedir. Fantezilerin cinsel dış uyaranlardan daha etkili olduğu bilinmektedir(Özmen, 1999).

*Cinsel ilişkiye erkekler her zaman istekli ve hazırdır:*En yaygın mitlerdendir. Bu mit toplumda erkeklerde sertleşme bozukluklarına neden olabilmektedir. Bu mitlerin etkisi dolayısıyla erkekler uyarılmakta zorluk yaşarlar, kendilerinde yetersizlik ve başarılı olamama duyguları baş gösterir. Bu durum ise erkeklerin benlik saygılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu mitin erkek üzerindeki etkisinin ortadan kalkması için kişinin uygun ortam, kişi ve zamanda olması gerektiğini bilmesidir(Sungur, Tarcan, 2006).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Evren ve Örneklem

Araştırmaya 111 kişi katılmıştır. Katılımcılara uygulanan anket çalışması ile araştırma değişkenleri olan kişilik özellikleri, çocukluk travmaları ve cinsel mitlerle ilgili ölçüm araçlarıyla anket çalışması yürütülmüştür.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri ölçüm araçları aşağıdaki gibidir:

- Sosyodemografik Bilgi Formu
- TEMPS-A Mizaç Ölçeği
- Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği
- Cinsel Mitler Değerlendirme Formu

3.2.1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, eğitim, medeni durum, cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyi, okul başarısı, cinsellik hakkında bilgi edinme araçları, romantik ilişki gibi değişkenler hakkında bilgi almak için katılımcılara verilen öz bildirim formudur.

3.2.2. TEMPS-A Mizaç Ölçeği

Baskın afektif mizacı değerlendirmek için Akiskal ve arkadaşları tarafından 1997’de düzenlenmiştir. Orijinal ölçek erkekler için 109, kadınlar için 110 maddedir. Türkçeye uyarlanmış şekli depresif, hipertimik, irritabl ve anksiyöz mizaçları belirlemek için 100 maddeden oluşur . Türkçe çevirinin test – tekrar test güvenilirliğinin 0,73 ile 0,93 ve Cronbach-alpha katsayısının 0,75 ile 0,84 arasında olduğu saptanmıştır . Kişi tüm yaşamını düşünerek maddelere evet veya hayır şeklinde yanıt verir. Evet yanıtları 1 puan, hayır yanıtları 0 puan ile değerlendirilir. Ölçekte depresif mizaç 19 madde; siklotimik mizaç 19 madde; hipertimik mizaç 20 madde; irritabl(sinirli) mizaç 18 madde ve anksiyöz(endişeli) mizaç 24 madde ile sorgulanmaktadır. Baskın mizacı değerlendirmek için kesim noktaları sırası ile 13; 18; 20; 13 ve 18 puandır.

3.2.3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği

Bernstein ve ark. tarafından geliştirilen bu değerlendirme aracı üç tanesi travmanın minimizasyonunu ölçen maddeler olmak üzere toplam 28 sorudan oluşmaktadır. Bu ölçek ile çocukluk çağı cinsel, fiziksel, emosyonel (duygusal) istismarı ve emosyonel ve fiziksel ihmali konu alan beş alt puan ile bunların birleşiminden oluşan toplam puan elde edilmektedir. Önceki biçimi 53 maddeden oluşmakta olan, ancak sonradan özgün yazarınca kısaltılan bu ölçek İngilizce özgün biçiminden konu üzerinde uzun yıllar deneyimi bulunan bu çalışmanın birinci yazarı tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, her iki dile hakim bir uzman tarafından İngilizce'ye geri çevrilmiş, iki versiyon arasında tutarlılık sağlanmıştır. Ölçeğin ilk çevirisi ile pilot çalışma yapılmış, maddelerin anlaşılabilirliği görüldükten sonra ölçeğe son şekli verilmiştir.

3.2.4. Cinsel Mitler Değerlendirme Formu

Cinsel Mit Değerlendirme Formu, Zilbergeld tarafından geliştirilen ve ülkemizde yaygın görülen cinsel mitlerin araştırılmasında daha önce de kullanılmış olan 30 cinsel mitem oluşmaktadır. Cinsel mit değerlendirme formunda her bir önerme için araştırmaya katılanlardan, "katılıyorum" veya "katılmıyorum" seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir (Torun, Torun, & Özyayın, 2011).

3.3. Veri Analizi

Bilgilendirilmiş onamları alınan katılımcılara anket uygulaması yapılmıştır.. Anketlere verilen yanıtların girişleri "Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 23.0 ile analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik değişkenlerini incelemek amacıyla betimsel istatistiksel yöntemler kullanılacaktır. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişki ve demografik değişkenler bakımından farklılaşma düzeyini incelemek amacıyla ikili bağımsız grup bulunan değişkenler için "Bağımsız Örneklem t Testi" ve çoklu bağımsız gruplarda varyansın incelenmesi için "Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki analizinde Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. İlişkili olduğu saptanan araştırma değişkenlerinin açıklayıcılığını incelemek için "Doğrusal Regresyon Analizi" uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada katılımcılara uygulanan veri ölçüm araçlarından elde edilen verilerin istatistiksel analizleri ve araştırmanın bulgularına ilişkin tablolar ve açıklamaları yer almaktadır.

4.1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Araştırmaya katılan 111 kişinin demografik değişkenlerinin frekans dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

<i>Demografik Değişkenler (N=111)</i>		<i>N</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Erkek	45	40,5
	Kadın	66	59,5
	Toplam	111	100,0
Medeni Durum	Bekâr	87	78,4
	Evli	24	21,6
	Toplam	111	100,0
Eğitim	Lise	20	18,0
	Üniversite	91	82,0
	Toplam	111	100,0
Çalışma Durumu	Çalışıyor	72	64,9
	Çalışmıyor	39	35,1
	Toplam	111	100,0
Romantik İlişki	Evet	62	55,9
	Hayır	49	44,1
	Toplam	111	100,0
Anne Eğitim	İlköğretim	62	55,9
	Lise	35	31,5
	Üniversite	14	12,6
	Toplam	111	100,0
Baba Eğitim	İlköğretim	35	31,5
	Lise	49	44,1
	Üniversite	27	24,3
	Toplam	111	100,0
Aile Tipi	Çekirdek aile	93	83,8
	Geniş aile	4	3,6
	Tek ebeveynle	14	12,6
	Toplam	111	100,0
Kardeş Sayısı	1	47	42,3
	2	28	25,2
	3 ve üzeri	36	32,4
	Toplam	111	100,0

<i>Tablo 1'in devamı</i>			
Öğretim hayatınız boyunca disiplin cezası aldınız mı?	Evet	18	16,2
	Hayır	93	83,8
	Toplam	111	100,0
Eğitim hayatında ders başarı durumu	Çok iyi	20	18,0
	Ortalamanın üzerinde	38	34,2
	Orta düzeyde	53	47,7
	Toplam	111	100,0
Cinsellikle İlgili Bilgiler	Arkadaş- Kitap- TV	30	27,0
	Okul	20	18,0
	Diğer	61	55,0
	Toplam	111	100,0
Şu an Cinselliği Kiminle Konuşuyorsunuz?	Arkadaş	51	45,9
	Partner	38	34,2
	Konuşmuyorum	22	19,8
	Toplam	111	100,0
Çocukluğunuzda kim tarafından yetiştirildiniz?	Ebeveyn	90	81,1
	Diğer	21	18,9
	Toplam	111	100,0
Yaş Ortalaması	Kadın	26,94±5,80	Erkek
			27,27±5,44

Tablo 1'de demografik değişkenlerin betimleyici istatistikleri incelendiğinde,

Tablo 1'de demografik değişkenlerin betimleyici istatistikleri incelendiğinde, araştırmaya 111 kişinin katıldığı görülmektedir. Katılımcılar arasında %40,5 erkek (N=45) ve %59,5 kadın (N=66) katılımcı bulunmaktadır. Medeni durum değişkenine göre %78,4 bekâr (N=87) ve %35,1 evli (N=24) katılımcı bulunmaktadır. Eğitim değişkenine göre %18 lise mezunu (N=20) ve %82 üniversite mezunu (N=91) bulunmaktadır. Katılımcılar %64,9'u çalışan (N=72) ve %35,1'i çalışmayan (N=39) kişiler olarak belirtilmiştir. Katılımcıların %55'u romantik ilişkisi olduğunu (N=62) ve %44,1'inin romantik ilişkisi olmadığını (N=49) görülmüştür. Anne eğitim düzeyine göre ilköğretim mezunu %55,9 (N=62), %31,5 lise mezunu (N=35) ve %12,6 üniversite mezunudur (N=14). Baba eğitim düzeyine göre %31, ilköğretim mezunu (N=35), %44,1 lise mezunu (N=49) ve %24,3 üniversite mezunudur (N=27). Aile tipi değişkenine göre katılımcıların %83,8'i çekirdek ailede (N=93), %3,6'sı geniş ailede (N=4) ve %12,6'sı tek ebeveyn (N=14) ile yaşamaktadır. Kardeş sayısı değişkenine göre katılımcıların %42,3'ü bir kardeş olduğunu (N=47), %25,2'sinin iki kardeş olduğu (N=28) ve %32,4'ünün üç ve üzeri kardeşi (N=36) olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların %16,2'si öğrenim hayatında disiplin cezası (N=18) aldığını, %83,8'i disiplin cezası (N=93) bildirmiştir. Ders başarıları değişkenine göre katılımcılar eğitim hayatlarında %18çok iyi (N=20), %34,2 ortalama üstü (N=38) ve %47,7 orta düzeyde

(N=53) başarılı olduklarını belirtmişlerdir. Cinsellikle ilgili bilgi edinme değişkenine göre %27 arkadaş, kitap ve televizyondan bilgi aldığı (N=30), %18 okuldan bilgi aldığı (N=20) ve %55 diğer kategorisindeki sadece arkadaşlar, pornografik içerikler, sadece televizyon ve sadece aile (N=61) olarak bildirilmiştir. Katılımcıların %45,9'u cinsellik ile ilgili konuları arkadaşlarıyla konuştuklarını belirtmişlerdir (N=51), %34,2'si partneriyle cinsellikle ilgili konuları konuştuğunu (N=38) ve %19,8'i cinsellik hakkında konuşmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %81,1'i çocukluğunda ebeveynleri tarafından bakım sağlanan bireylerdir (N=90). %18,9 oranında katılımcı ise abla, dede, anneanne, babaanne gibi yakınları tarafından bakılmıştır (N=21). Katılımcıların yaş ortalamaları kadınlarda 26,9 (SS=5,80) ve erkeklerde 27,7 (SS=5,44) olarak bulunmuştur.

4.2. Demografik Değişkenlere Göre Mizaç ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutları ile Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Katılımcıların Mizaç ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutları ile Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının demografik değişkenler bakımından ele alınmasında ilk analizlerde diğer demografik değişkenler bakımında tüm araştırma değişkenleri ve ilgili alt boyutlar incelenmiştir. Ölçek puan ortalamalarında anlamlı farklılıklar saptanan cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, okul başarısı, cinsellik bilgisi değişkenleri tablolarla belirtilmiştir. Karşılaştırma analizleri için cinsiyete göre Bağımsız Örneklem t Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Anlamlılık değeri 0,05 düzeyinde analizler değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Mizaç Tipleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi

Cinsiyet			N	\bar{x}	Ss	t	p
Çocukluk Çağı Travma Alt Boyutu	Fiziksel ihmal	Erkek	45	1,22	,735	,801	,015*
		Kadın	66	1,14	,388		

*p<0,05

Tablo 2'de, cinsiyet değişkenine göre mizaç tipleri, çocukluk çağı travmaları ve cinsel mitler değişkenlerinin arasında, çocukluk çağı travmaları alt boyutu olan Fiziksel İhmal (t=,801; p=,015; p<0,05) cinsiyete göre puan ortalamalarının

farklılığının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Erkeklerin bildirdiği fiziksel ihmal puanı, kadınlara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 3. Medeni Durum Değişkenine Göre Mizaç Tipleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Bağımsız Örneklem t Testi

		Medeni Durum		N	\bar{x}	<i>Ss</i>	t	p
TEMPS Mizaç Boyutu	A	Siklotimik	Bekâr	87	28,10	4,951		
		Mizaç	Evli	24	30,67	4,341	-2,482	,017*
Çocukluk Çağı Travmaları	Fiziksel	istismar	Bekâr	87	7,68	2,971		
			Evli	24	6,79	1,250	2,172	,032*
	Duygusal	Bekâr	87	7,57	3,759			
		İstismar	Evli	24	6,21	2,043	2,356	,021*
	Fiziksel ihmal	Bekâr	87	1,21	,613			
		Evli	24	1,04	,204	2,124	,036*	

*p<0,05

Tablo 3'te, medeni durum değişkenine göre, evli ve bekâr katılımcıların mizaç alt boyutlarından siklotimik mizaç (t=-2,482; p=,017; p<0,05) alt boyutu puanlarının farklılığı istatistiksel olarak anlamlıdır. Evli katılımcıların siklotimik mizaç puanları bekarlara göre daha yüksektir. Ayrıca, çocukluk çağı travmaları alt boyutları olan fiziksel istismar (t=2,172; p=,032; p<0,05), duygusal istismar (t=2,356; p=,021; p<0,05) ve fiziksel ihmal (t=2,124; p=,036; p<0,05) puanlarının farklılığı istatistiksel olarak anlamlıdır. Tüm alt boyutlar bekâr katılımcılarda daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Mizaç Tipleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Tek Yönlü Varyans Analizi

<i>Anne Eğitim Düzeyi</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>Ss</i>	<i>F</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>	<i>Tukey</i>	
Cinselistism ar	İlköğretim	62	6,95	2,308	3,297	2/108	,041*	3>2-1
	Lise	35	7,46	4,231				
	Üniversite	14	9,64	5,692				
	Toplam	111	7,45	3,615				
Cinselmitler	İlköğretim	62	74,95	8,350	6,212	2/108	,003*	3>2-1
	Lise	35	76,57	7,433				
	Üniversite	14	83,00	4,836				
	Toplam	111	76,48	8,077				
Depresifmiz aç	İlköğretim	62	29,74	3,741	3,853	2/108	,024*	3>2-1
	Lise	35	30,40	3,301				
	Üniversite	14	32,57	2,209				
	Toplam	111	30,31	3,541				
Siklotimikmizaç	İlköğretim	62	27,90	4,911	6,976	2/108	,001*	3>2-1
	Lise	35	28,26	4,415				
	Üniversite	14	33,00	4,169				
	Toplam	111	28,66	4,922				
Hipertimikmizaç	İlköğretim	62	30,81	3,942	3,302	2/108	,041*	3>2-1
	Lise	35	28,71	4,644				
	Üniversite	14	28,86	3,978				
	Toplam	111	29,90	4,266				
Anksiyözmiz aç	İlköğretim	62	40,16	5,573	4,039	2/108	,020*	3>2-1
	Lise	35	42,00	4,753				
	Üniversite	14	44,14	3,394				
	Toplam	111	41,24	5,242				

*p<0,05

Anne eğitim düzeyine göre, katılımcıların cinsel mitler, mizaç alt boyutları ve çocukluk çağı travmaları puan ortalamaları incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarından cinsel istismar [F(108/2)=3,297; p<0,05] puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Sonuçlara göre üniversite ve ilköğretim mezunları annelerin puan ortalama farkları en yüksek bulunmuştur. Cinsel mitler puan ortalamalarının, annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur [F(108/2)=6,212; p<0,05]. Post hoc analizi bulgularına göre puan ortalamalarındaki farkın en yüksek olduğu gruplar üniversite ve ilköğretim mezunu anneleri olan katılımcılardır.

Mizaç alt boyutlarının anne eğitim düzeyi değişkeni bakımından farklılıkları incelendiğinde, depresif mizaç [$F(108/2)=3,853$; $p<0,05$], siklotimik mizaç [$F(108/2)=6,976$; $p<0,05$], hipertimik mizaç [$F(108/2)=3,302$; $p<0,05$] ve anksiyöz mizaç [$F(108/2)=4,039$; $p<0,05$] alt boyutlarının anne eğitim düzeyine göre puan farklılıkları istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 5. Öğrenim Hayatında Disiplin Cezası Değişkenine Göre Mizaç Tipleri, ve Çocukluk Çağı Travmaları Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

		Disiplin Cezası	N	\bar{x}	Ss	t	p
TEMPS A Mizaç Boyutu	İrritabl mizaç	Evet	18	29,50	4,315	-2,255	,026*
		Hayır	93	31,81	3,904		
Çocukluk Çağı Travmaları	Duygusal İstismar	Evet	18	9,22	4,845	2,643	,009*
		Hayır	93	6,90	3,068		
	Fiziksel ihmal	Evet	18	1,67	1,085	4,994	,000*
		Hayır	93	1,08	,303		

* $p<0,05$

Tablo 5'te öğrenim hayatı boyunca disiplin cezası almış olma değişkenine göre mizaç alt boyutları, çocukluk travmaları ve cinsel mitler puan ortalamaları incelendiğinde, mizaç alt boyutlarından irritabl mizaç ($t=-2,255$; $p<0,05$) anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Sonuçlara göre, disiplin cezası almayanların irritabl mizaç puan ortalamaları daha yüksektir. Çocukluk çağı travmalarından duygusal istismar ($t=2,643$; $p<0,05$) ve fiziksel ihmal ($t=4,994$; $p<0,05$) alt boyutlarının disiplin cezası almış olma değişkenine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Tablo 6. Okul Başarısı Değişkenine Mizaç Tipleri, Çocukluk Çağı Travmaları ve Cinsel Mitler Puan Ortalamalarının Betimsel İstatistikleri

Okul Başarısı		N	\bar{x}	Ss	F	sd	p	Tukey
Depresif Mizaç	Çok iyi	20	28,20	3,955	6,373	2/108	,002*	2>3-1
	Ortalamanın üzerinde	38	31,53	3,091				
	Orta düzeyde	53	30,23	3,349				
	Toplam	111	30,31	3,541				

* $p<0,05$

Tablo 6'da okul başarısı değişkeninin mizaç tipleri, çocukluk travmaları ve cinsel mitlerle karşılaştırılmasında depresif mizaç [$F(2/108)=6,373$; $p<0,05$] okul

başarısına göre puan farklılıkları istatistiksel olarak anlamlıdır. Sonuçlara göre, ortalamının üzerinde başarıya sahip katılımcıların depresif mizaç puan ortalamaları en yüksektir.

4.3. Mizaç ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutları ile Cinsel Mitler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Araştırmada ilk olarak katılımcıların cinsel mitler puanlarının mizaç alt boyutları ve çocukluk travmaları alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. İkinci olarak ise mizaç alt boyutları ve çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının incelendiği ilişki analizler için Pearson Korelasyonu uygulanmıştır. Analizlerde anlamlılık değeri 0,01 ve 0,05 olarak belirlenmiştir.

Tablo 7. Çocukluk Çağı Travmaları ve Mizaç Alt Boyutlarının Cinsel Mitler Değişkeniyle Pearson Korelasyon Analizi

		Cinselmitler
TEMPS-A Mizaç Alt Boyutları	Depresifmizaç	r ,265** p ,005
	Siklotimikmizaç	r ,290** p ,002
	Hipertimikmizaç	r ,200* p ,035
	İrritabl mizaç	r ,408** p ,000
	Anksiyöz mizaç	r ,338** p ,000
	Cinsel istismar	r ,002 p ,987
Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutları	Fiziksel istismar	r -,210* p ,027
	Duygusal ihmâl	r ,054 p ,575
	Duygusal istismar	r -,029 p ,761
	Fiziksel ihmâl	r -,079 p ,407
	Yaş	r ,128 p ,179

Tablo 7’de korelasyon bulgularına göre,

Cinsel mitler, depresif mizaç ($r=,265$; $p<0,01$), siklotimik mizaç ($r=,290$; $p<0,01$), hipertimik mizaç ($r=,200$; $p<0,05$), irritable mizaç ($r=,408$; $p<0,01$) ve anksiyöz mizaç ($r=,338$; $p<0,01$) alt boyutlarıyla pozitif yönlü anlamlı ilişkilidir. Ayrıca cinsel mitler ve fiziksel istismar ($r=-,210$; $p<0,05$) negatif yönlü ilişkilidir.

Tablo 8. Mizaç Özellikleri Alt Boyutları ile Çocukluk Çağı Travma Öyküsü Alt Boyutlarının Pearson Korelasyonu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Depresifmizaç	1										
2. Siklotimikmizaç	,533**	1									
3. Hipertimikmizaç	-,290**	-,012	1								
4. İrritabl mizaç	,592**	,500**	,107	1							
5. Anksiyöz mizaç	,582**	,552**	-,036	,621**	1						
6. Cinsel istismar	-,147	-,028	,078	-,128	-,006	1					
7. Fiziksel istismar	-,312**	-,045	,088	-,303**	-,114	,737**	1				
8. Duygusal ihmal	,405**	,196*	-,236*	,270**	,161	-,260**	-,439**	1			
9. Duygusal istismar	-,434**	-,116	,220*	-,357**	-,204*	,541**	,713**	-,521**	1		
10. Fiziksel ihmal	-,194*	,018	,038	-,301**	-,127	,570**	,628**	-,214*	,585**	1	
11. Yaş	,206*	,234*	,033	,093	,161	-,034	-,178	,102	-,177	,051	1

Tablo 8'de mizaç alt boyutları ile çocukluk çağı travma öyküsü alt boyutları arasındaki korelasyon incelendiğinde,

Depresif mizaç ile fiziksel istismar ($r=-,312$; $p<0,01$), duygusal istismar ($r=-,434$; $p<0,01$) ve fiziksel ihmal ($r=-,194$; $p<0,05$) negatif yönlü; duygusal ihmal ($r=,405$; $p<0,01$) pozitif yönlü anlamlı ilişkilidir.

Siklotimik mizaç ile duygusal ihmal ($r=,196$; $p<0,05$) ve yaş ($r=,234$; $p<0,05$) pozitif yönlü anlamlı ilişkilidir.

Hipertimik mizaç ile duygusal ihmal ($r=-,236$; $p<0,05$) negatif; duygusal istismar ($r=,220$; $p<0,05$) pozitif yönlü anlamlı ilişkilidir.

İrritabl mizaç ile fiziksel istismar ($r=-,303$; $p<0,01$), duygusal istismar ($r=-,357$; $p<0,01$) ve fiziksel ihmal ($r=-,301$; $p<0,01$) pozitif yönlü anlamlı ilişkilidir.

Anksiyöz mizaç ile duygusal istismar ($r=-,204$; $p<0,01$) negatif yönlü anlamlı ilişkilidir.

Tablo 9. Cinsel Mitlerin Değişkeninin Mizaç Özellikleri ve Çocukluk Çağı Travmaları Alt Boyutları Tarafından Açıklayıcı Analizi

		$R^2=,156$		$\Delta R^2=,098$			F
Model		B	SH	β	t	p	Değişimi
1	(Sabit)	73,398	7,396		9,924	,000	
	Yaş	,134	,137	,094	,978	,331	
	Cinsiyet	2,643	1,544	,161	1,712	,090	
	Cinsel istismar	,672	,311	,301	2,163	,033	
	Fiziksel istismar	-1,558	,521	-,523	-2,990	,003	2,711**
	Duygusal ihmal	-,040	,169	-,026	-,239	,811	
	Duygusal istismar	,502	,338	,218	1,484	,141	
	Fizikselihmal	-,693	1,861	-,048	-,372	,710	
		$R^2=,344$		$\Delta R^2=,263$			
2	(Sabit)	35,173	11,239		3,129	,002	
	Yaş	,034	,129	,023	,261	,795	
	Cinsiyet	3,213	1,506	,196	2,133	,035	
	Cinsel istismar	,463	,290	,207	1,594	,114	
	Fiziksel istismar	-1,415	,480	-,475	-2,946	,004	
	Duygusal ihmal	-,143	,160	-,093	-,897	,372	
	Duygusal istismar	,655	,316	,284	2,073	,041	4,276**
	Fiziksel ihmal	,346	1,721	,024	,201	,841	
	Depresif mizaç	,268	,301	,117	,891	,375	
	Siklotimik mizaç	,140	,182	,085	,768	,444	
	Hipertimik mizaç	,209	,184	,110	1,134	,260	
	İrritabl mizaç	,379	,256	,190	1,482	,142	
Anksiyöz mizaç	,251	,183	,163	1,371	,174		

* $p>0,05$

**Bağımlı Değişken: Cinsel Mitler

Tablo 8’de cinsel mitlerin yaş, cinsiyet çocukluk çağı travmaları alt boyutları tarafından yordayıcılığına ilişkin hiyerarşik doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. İlk modelde, cinsel mitler, k atılımcıların cinsel istismar ($\beta=0,30$; $p<0,05$) ve fiziksel istismar ($\beta=-0,52$; $p<0,05$) tarafından anlamlı düzeyde yordanmaktadır. Sonuçlara göre cinsel istismar puanlarının yüksek olması ve fiziksel istismar puanlarının düşük

olması cinsel mitlerin yüksek oluşunu açıklamaktadır. Açıklayıcı ilişki varyansın %9'unda anlamlı bulunmuştur ($R^2=,156$, $\Delta R^2=,098$).

İkinci modelde, cinsel mitlerin yaş, cinsiyet, mizaç özellikleri ve çocukluk çağı travmaları tarafından yordayıcılığı sonuçlarına göre cinsiyet ($\beta=0,19$; $p<0,05$) ve duygusal istismar ($\beta=0,28$; $p<0,05$), katılımcıların mizaç alt boyutlarının modele dahil edilmesiyle birlikte anlamlı düzeyde cinsel mitleri yordadığı tespit edilmiştir. Tespit edilen yordayıcı ilişki varyansın %26'sında anlamlıdır ($R^2=,344$, $\Delta R^2=,263$). Bulgulara göre erkeklerin ve duygusal istismar puanları yüksek olan katılımcıların mizaç alt boyutlarının etkisi ile cinsel mitleri anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulguların literatürde daha önce aynı değişkenler yapılan çalışmaların bulguları ile karşılaştırarak değerlendirmeleri yer almaktadır.

İlk olarak araştırmanın demografik değişkenlerinin dağılımları incelenen çalışmada 111 katılımcı yer almaktadır. Katılımcıların çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca, yaş ortalamalarına göre erken erişkin bireylerle çalışma yapıldığı görülmektedir. Yaş ile paralel olarak katılımcıların çoğunluğu bekarıdır. Ayrıca, katılımcıların eğitim düzeyi ağırlıklı olarak üniversite düzeyindedir. Katılımcılara çevrimiçi anketler aracılığıyla ulaştırılan anketlerin çoğunlukla İnternette daha fazla zaman geçiren yaş grubu tarafından yanıtladığı görülmektedir. Anne eğitim düzeyi çoğunlukla ilköğretim düzeyinde, baba eğitim ise lise düzeyinde bildirilmiştir. Katılımcıların yaklaşık %15'inin okul hayatında disiplin cezası aldığı belirtilmiştir. Ayrıca, okul hayatlarında akademik başarı düzeyi orta düzeyde şeklinde bildirilmiştir. Katılımcıların çoğu çekirdek ailede bulunan ve ebeveynleri tarafından yetiştirilen bireylerdir. Ebeveynleri dışında akrabaları ve büyükanne ya da büyükbabası tarafından yetiştirilenler de mevcuttur.

Cinsellik konusunda hangi araç veya kişiler vasıtasıyla bilgi edindiklerine yönelik, katılımcıların çoğunlukla farklı kombinasyonlarla cinsellik konusunda bilgi edinmeyi tercih ettiği görülmektedir. Bunlar arasında, televizyon, İnternet, pornografik içerikler, aile ve arkadaş çevresi yer almaktadır. Ayrıca, cinsellik hakkında çoğunlukla arkadaşlarıyla konuşmayı tercih edildiği görülmüştür.

Araştırma değişkenlerinin demografik değişkenlerle karşılaştırılması sonucunda elde edilen bilgilere göre, erkek katılımcıların fiziksel ihmal puanları kadınlara göre anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Bir diğer değişken olan medeni durum değişkenine göre bekar katılımcıların çocukluk çağı travmaları alt boyutlarının evlilere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, bekar bireylerin algılanan sosyal destek düzeylerinin evlilere göre daha düşük olabileceği ve bu yüzden erken dönemlerine ilişkin çözülmemiş

durumların ve deneyimlerin daha fazla olabileceği düşünülmektedir. Öte yandan, evlilik kararı vermesinde engel teşkil edebilecek unsurların travmatik yaşam öyküsü olabileceği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalarda, travma ve psikolojik iyi oluş arasında ilişki olduğu savunulmaktadır. Erken dönem yaşantılarının kişilerin hayatlarının ilerleyen dönemlerinde kullanabilecekleri defans amaçlı davranış ve düşünce biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Erken dönem yaşantılarında olumsuzlukların fazla olması kişilerin hem kendileri hakkında hem de dış çevre hakkında olumsuz zihinsel temsillerinin oluşmasına yol açabilmektedir. Bu doğrultuda, kendisine ve dış çevreye karşı olumsuz tutumların yaygın olması kişinin hayattaki zorluklarla mücadele edemeyeceğine ilişkin çıkarımlar yapmasına sebebiyet vermektedir. Bunun sonucunda, kişilerin mesleki, akademik veya kişilerarası ilişkilerini kapsayan işlev alanlarında bozulmalar görülebilmektedir. Öte yandan, evli bireylerde siklotimik mizaç puanının bekârlara kıyasla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Siklotimik mizaç, Bu kişiler duygusal ve davranışsal olarak bir uçtan diğer uca doğru sürekli olarak kayma eğilimi gösteren kişilerin mizaç özelliği olarak tanımlanmıştır. Evli bireylerin duygu durumdaki ani değişimlerinin kişilerarası problemler ve farklı görev ve sorumlulukların sonucu şeklinde görülebilir.

Okul hayatına ilişkin deneyimlerin kişilik özellikleri ve çocukluk çağı travmaları ile bağlantısı olduğu görülmektedir. Okul hayatında daha önce disiplin cezası alan kişilerde fiziksel ihmal puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Fiziksel ihmal, çocuklarına karşı aleni bir biçimde uygunsuz davranışlarda bulunarak çocuğun varlığını hiçe sayma durumu olarak tanımlanabilir. Fiziksel ihmal puanı daha yüksek olan kişilerin okul hayatlarında disiplin cezası almış kişiler olduğu bulunmuştur. Bu durum, çocukluk travmaları veya erken dönem olumsuz yaşantılar ve koşulların bireylerde uyumlu olmayan başa çıkma ve kaçınma becerilerinin görülmesinde etkisini göstermektedir. Aile ortamında ihmal edilen çocuk, bunu telafi etmek adına okul ortamında uyumsuz davranışlar sergileyerek deneyimlediği psikolojik sıkıntıları saldırganlıkla ya da diğer uyumsuz davranışlarla dışa vurmak isteyebilir. Öte yanda, olumsuz koşullara maruz kalan ya da travmatik öyküsü çocukların akademik ve sosyal işlev alanlarında ciddi bozulmalar olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda, eğitim hayatında ortalamanın biraz üzerinde başarı sergileyen kişilerin depresif mizaç puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu

durum, eğitim hayatında da başarı beklentisi, sahip olduğu düzeyden farklı olabilir ve hayal kırıklığı hissetmiş olabilirler.

Cinsel mitlerin kişilik özellikleri ve çocukluk çağı travmaları ile ilişkisi incelendiğinde, tüm mizaç alt boyutları ile cinsel mitlerin pozitif yönlü ilişkisi olduğu görülmüştür. Baskın özellikleri sebebiyle uyumlu olmayan düşünce kalıplarına ya da uyumlu olmayan başa çıkma yöntemlerine sahip olabilen kişilerin cinsellik konusunda da çarpıtılmış düşüncelerinin olabileceği düşünülmektedir. Öte yandan cinsel mitler ile çocukluk travmaları alt boyutlarından yalnızca fiziksel istismar alt boyutunun negatif ilişkisi olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda, mizaç özellikleri ile cinsel mitlerin ilişkili olma durumunun çocukluk travmalarına kıyasla daha fazla olduğu bulunmuştur.

Baskın mizaç özellikleriyle çocukluk çağı travmaları alt boyutları incelendiğinde, depresif, siklotimik, hipertimik ve irritable mizaç alt boyutlarının duygusal ihmal boyutu ile ilişkili olduğu görülmüştür. Maruz kalınan travma ve olumsuz yaşantıların kişilerin duygu düzenleme becerilerini uyumsuz bir biçimde yapılandırarak içselleştirmelere yol açabilmektedir. Bireyin çevreyle ilk etkileşim içerisinde olduğu aile ortamında karşılaşılabilecek olumsuz bir durum veya aile bireylerinden gördüğü olumsuz tutumlar daha sonra kişilerin genelleyebileceği düşünce kalıpları ya da tutumlar haline gelebilmektedir. Bu yüzden ebeveyn tutumu ve çocuk-ebeveyn etkileşiminin kişilik örgütlenmesinde önemli işlevleri olduğu bilinmektedir. Duygusal ihmal boyutu ise sözel iletişim yoluyla çocuğa karşı ilgisiz ve çocuğu değersiz hissettiren tutumların sergilenmesi ile mümkün olmaktadır. Bunun sonucunda kişiler kendilerini yetersiz ve değersiz hissedebilmektedir. Yetersizlik hissi sebebiyle de hayatta karşılaştıkları zorluklarla mücadele etmekten kaçınabilmektedirler.

Araştırmanın son bölümünde yer alan inceleme ise cinsel mitleri etkileyen alt boyutların incelenmesi üzerindedir. İki aşamalı yapılan analizde, ilk adımda cinsel istismar ve fiziksel istismar boyutlarının cinsel mitlerin fazla oluşunu açıkladığı görülmüştür. Cinsel istismar puanının fazla olması cinsel mitlerin yüksek oluşunu açıklarken, fiziksel istismar puanlarının düşük olması cinsel mitlerin yüksek oluşunu etkilemektedir. İkinci adımda ise, mizaç boyutları etkilenecek cinsel mitleri etkileyen faktörler incelenmiştir. Afektif mizaç alt boyutlarının modele dâhil edilmesiyle cinsel mitler cinsiyet ve duygusal istismar tarafından yordandığı görülmüştür. Kadınlarda ve

duygusal istismar puanları yüksek olan katılımcılarda cinsel mitlerin yüksek olması açıklanabilmektedir. Mizaç özellikleri ve çocukluk çağı travmaları dahil edildiğinde kadınlarda cinsel mitlerin yüksek olduğu saptanmıştır.

Cinsel mitler kültürden kültüre farklılık göstermektedir (Torun, Torun, Özaydın, 2011).Cinsellik insanlar için bu kadar normalken toplum ve kültüre dayalı olarak yasak ve mahrem olması önemle ele alınması gereken bir konudur. Cinsel mitleri özellikle ataerkil toplumlarda görülmektedir. Cinsellik, cinsel mitleri olan toplumlarda erkeklerin yaşamasını doğal kılar ve evlenmeden önce erkeklerin cinsel birliktelik yaşamaları doğal sayılmaktadır(Oğul, Utqualp & Aydınoglu, 2016). Kadınlar için cinsel mitlerin olduğu toplumda cinsellik günah ve utanç verici sayılmaktadır ve kadınlar tarafından böyle algılanmaktadır. Cinsel mitlerin kültürel anlamdaki araştırmalarına bakıldığında gelişmiş ülkelerde daha fazla konuşulduğu ortaya çıkmıştır (Apay, Akpınar, Arslan, 2013).

5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, cinsel mitler, çocukluk çağı travmaları ve mizaç özellikleri boyutları arasında farklı düzeylerde ilişki olduğu saptanmıştır. Öte yandan, araştırmanın yöntem ve örneklem bakımından sınırlılıkları olduğu ve bu durumun ilerleyen dönemlerde yapılacak çalışmalarla bertaraf edilebileceği düşünülmektedir. İlk olarak, araştırmadaki katılımcı sayısının evreni temsil edebilirliği bakımından sınırlılık oluşturabileceği düşünülmektedir. İkinci olarak, katılımcıların yanıtlaması beklenen anketlerin uzun olmasının katılımcıların vermiş oldukları yanıtların yanlış olmasına ya da anket çalışmasını bırakmasına yol açabilmektedir. Çalışmaya verileri geçerli olan 111 katılımcı dâhil edilmiş ve anketi yarıda bırakan katılımcılar dahil edilememiştir. Bu durumun örneklem sayısını etkilemesi sebebiyle bir kısıtlılık olabileceği düşünülmektedir. Belirtilen sınırlılıklar daha geniş örneklemle yapılacak diğer çalışmalarla bertaraf edilebileceği düşünülebilir. Ayrıca, araştırma değişkenleri arasında yer alan çocukluk çağı travmaları ve cinsel mitlerin katılımcılar için yanıtlaması zor olabilecek sorular içermesi sebebiyle yanlış cevaplar verebilecekleri düşünülmektedir. Bu durumun araştırmanın uygulama safhasında bir sınırlılık oluşturabileceği düşünülebilir.

5.2. Yeni Çalışmalar İçin Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, bireylerin cinsel mitleri ile çocukluk çağı travma öyküsü ve baskın mizaç özelliklerinin arasında ilişki olduğu saptanmıştır. İlerleyen dönemlerde yapılacak çalışmalar da kapsamın genişletilmesi amacıyla, geniş örnekleme çalışılabileceği düşünülmektedir. Bu sayede, araştırmada elde edilen sonuçların evreni temsil edebilirliği artırılabilir. İkinci olarak, bu çalışmada incelenen araştırma değişkenleriyle birlikte katılımcıların mizaç özellikleri ile ilişkili olabileceği ön görülen ve yine aynı şekilde çocukluk çağı travmalarına ilişkin veriler sunabilecek bağlanma biçimlerinin araştırmaya dahil edilebileceği düşünülmektedir. Yapılan son çalışmalarda, bağlanmanın bireylerde hayat boyu etkisinin sürdüğü önemli bir gelişimsel bir niteliktir. Bağlanma sistemlerinin psikopatoloji ile ilişkilendirildiği çalışmalar da literatürde yer almaktadır (Sümer ve ark, 2015). Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, kişilerin mizaç özelliklerinin çocukluk travmaları öyküsü ile ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bu durum, bireylerin baskın mizaç özelliklerinin çocukluk dönemindeki deneyimlere bağlı olarak şekillenebileceğini gösteren bir bulgudur. Bu yüzden, yapılacak uygulamalar ve çalışmalarda bireylerin bağlanma biçimlerini ve erken dönem yaşantılarının detaylandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

ÖNERİ VE SONUÇ

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre

- Araştırmaya 111 kişi katılmıştır.
- Araştırmaya kadınların sayısı erkeklere göre daha fazladır.
- Bekar katılımcıların sayısı evlilere göre daha fazladır.
- Katılımcıların eğitim düzeyi ağırlıklı olarak üniversite düzeyindedir.
- Katılımcıların yaş ortalaması kadınlarda 26,9; erkeklerde 27,2'dir. Araştırma, erken erişkin bireylerle yürütülmüştür.
- Katılımcıların çoğunluğu çalışan bireylerdir.
- Romantik ilişkisi olan katılımcıların sayısı daha fazladır.
- Anne eğitim düzeyi ağırlıklı olarak ilköğretim düzeyindedir.
- Baba eğitim düzeyi ağırlıklı olarak lise düzeyindedir.
- Katılımcıların buldukları aile tipi çekirdek ailedir.
- Katılımcıların yaklaşık %15'i öğrenim hayatında daha önce disiplin cezası almıştır.
- Katılımcıların başarı düzeyi büyük oranda orta düzeyde bildirilmiştir.
- Cinsellikle ilgili bilgiler çoğunlukla diğer kategorisinde yer alan, pornografik içerikler, sadece televizyon, sadece arkadaşlar gibi araçlarla edinilmektedir.
- Katılımcılar cinsellikle ilgili konuları arkadaşlarıyla konuşmayı tercih etmektedir.
- Katılımcıların çoğunluğu ebeveynleri tarafından yetiştirilmiş olup, yaklaşık %20'si abla, dede, anneanne ve babaanne gibi yakınları tarafından yetiştirilmiştir.
- Cinsiyete göre fiziksel ihmal puanları erkeklerde daha yüksektir.
- Evli bireylerde siklotimik mizaç skoru daha fazla bulunmuştur.
- Bekar bireylerde fiziksel istismar, duygusal istismar ve fiziksel ihmal puanları anlamlı düzeyde daha yüksektir.
- Anne eğitim düzeyine göre katılımcıların cinsel istismar, cinsel mitler, siklotimik mizaç, hipertimik mizaç, anksiyöz mizaç alt boyutlarının anlamlı

düzye de farklılaşmaktadır. Sonuçlara göre anneleri üniversite mezunu olan katılımcıların cinsel istismar, cinsel mitler, siklotimik mizaç, hipertimik mizaç ve anksiyöz mizaç alt boyutlarından daha yüksek puan aldıkları bulunmuştur.

- Daha önce disiplin cezası almış katılımcıların duygusal istismar ve fiziksel ihmal puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Disiplin cezası almamış katılımcılarda ise irritabl mizaç puanları daha yüksek bulunmuştur.
- Ortalamanın üzerinde okul başarısı bildiren katılımcıların depresif mizaç puanları daha yüksektir.
- Cinsel mitler, depresif mizaç, siklotimik mizaç, hipertimik mizaç, irritabl mizaç ve anksiyöz mizaç ile pozitif ilişkilidir. Fiziksel istismar ve cinsel mitler negatif ilişkilidir.
- Duygusal ihmal alt boyutu baskın kişilik alt boyutlarıyla en çok korelasyonu saptanan çocukluk travmaları alt boyutu olarak saptanmıştır.
- Cinsel mitler ilk modelde cinsel istismar ve fiziksel istismar tarafından yordanmaktadır.
- Cinsel mitler ikinci modelde cinsiyet ve duygusal ihmal tarafından yordanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ak, M., Nahit, K., Özşahin, A. (2008). İntihar girişimi ile mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkinin majör depresif bozukluk örnekleminde incelenmesi. Klinik Psikiyatri. 11: 33-41
- Akdeniz F, Kesebir S, Vahip S, Gönül A.S (2004). Duygudurum Bozuklukları ile Mizaç Arasında İlişki Varmı?, Türk Psikiyatri Dergisi; 15(3):183-190.
- Aktaş-Seçer, K., Bipolar Bozukluk Tanılı Bireylerde Ve Kardeşlerinde Mizaç Ve Karakter Özellikleri, Uzmanlık Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Isparta, 2005.3
- Albaugh JA, Kellogg SK. (2003). Sexuality and sexual health: The nurse's role and initial approach to patients. Urologic Nursing, 23:227-228.
- APA (2017). Sexual abuse. 16 Kasım 2017, <http://www.apa.org/topics/sexual-abuse/>
- ApaySE, AkpınarRB, ArslanS. (2013). Öğrencilerin Cinsel Mitlerinin İncelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 16:2.
- Aral G. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. Milli Eğitim Dergisi, 151: 36-39.
- ARAL, N., GÜRSOY, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. Milli Eğitim Dergisi. 151(5).
- Araptarlı N., Gençlerin Cinsel Bilgi Düzeyi, Tutumları ve Ailelerin Cinsel Tutumlarının Karşılaştırılması, XXII. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi, Bilimsel Çalışmalar Kitabı, Marmaris, 1986.
- Arkar, H. (2008). Cloninger'in Mizaç Ve Karakter Boyutları İle Kişilik. Evren, C., Evren B, Saatcioğlu Ö. & Çakmak D. (2004) Erken Ve Geç Başlangıçlı Alkol Bağımlılarında Mizaç Ve Karakter Boyutları. Türkiye'de Psikiyatri, 6: 19-24.
- Arkar, H., Sorias, O., Tunca, Z., Şafak, C., Alkın, T., Binnur-Akdede, B., ve diğer. (2005). Mizaç ve karakter envanterinin Türkçe formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. Türk Psikiyatri Dergisi, 16(3), 190-204
- Aşkar, A., (2015), "Obes Hastalarında Afektif Mizaç Özelliklerinin Araştırılması", Uzmanlık Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Kahramanmaraş.
- Atakay, M. Atakay ve A. Yavuz). İstanbul: Sosyal Yayınlar.

- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C. ve Hilgard, E. (1995). Psikolojiye giriş (I. Cilt).
- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, D.J., & Nolen-Hoeksema, S. (2002).
- Avcı K, Özdedeli K.(ty). Kadın Cinselliği ve Kültürel Farklılıklar(Derleme). Kadın Cinsel Sağlığı: http://www.journalagent.com/androloji/pdfs/AND_17_62_224_230.pdf (15.12.2017).
- Aydın, A., Gelişimsel Kekemelik Ve Mizaç: Kekeleyen, Tipik Gelişim Gösteren Ve Kekemeliği Kendiliğinden İyileşen Çocukların Mizaç Özelliklerinin Karşılaştırılması, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir, 2015.
- Aydın, N., Unipolar Ve Bipolar Depresif Atak Geçirmiş Hastaların Mizaç Ve Karakter Yönünden Karşılaştırılması, Uzmanlık Tezi, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Erzurum, 2007.
- Aytaç, S. (2000). Psikolojiye Giriş “İnsanı Anlama Çabası”, (1. Basım). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT). Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7 (2), 261-279.
- Bagby RM, Young LT, Schuller DR ve ark. Bipolar di-sorder, unipolar depression and five factor model of personality. J Affect Disord 1996; 41: 25-32.
- Balcı, P.G. (2011). Madde Kullanım Bozukluğu Olan Ergenlerde Çocukluk Çağı Travmalarının Bağlanma İle İlişkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi. Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Has. Eğt. ve Arş. Hastanesi /11. Psikiyatri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bayar, R. & Yavuz M. (2008). Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar. Türkiye’de Psikiyatri.
- Bozkurt, A. (1996). Erkek cinsel işlev bozukluklarında psikopatolojinin araştırılması. Uzmanlık tezi, Genel Kurmay Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Başkanlığı, Ankara.

- Briere, J. N., & Scott, C. (2016). *Travma Terapisinin İlkeleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Brown RT. (2000). Adolescent sexuality at the dawn of the 21st century. *Adolesc Med*, 11, 19-24.
- Browne, C., Winkelman, C. (2007). The Effect of Childhood Trauma on Later Psychological Adjustment. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(6): 684 - 697.
- Bulut F, Gölbaşı G. (2009). Adölesan Kızların Cinsellikle İlgili Konularda Anneleriyle Olan İletişimlerinin Değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8:27-36.
- Bulut F, Gölbaşı G. (2009). Adölesan Kızların Cinsellikle İlgili Konularda Anneleriyle Olan İletişimlerinin Değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8:27-36.
- Burger, M. J. (2006). *Kişilik*. (1.Baskı). (Çev., İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). Kaktüs Yayınları: İstanbul.
- CETAD, (2006 a). *Cinsel Yaşam ve Sorunları*. Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği Yayınları, İstanbul.
- CETAD, (2006 b). “ Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Araştırması”. Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği, İstanbul.
- CETAD, (2007a). *Kadın Cinselliği*. Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği Yayınları, İstanbul.
- Chasan, N. (2010). *Alkol Bağımlılığı İle Çocukluk Çağı Travmaları İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Child Welfare Information Gateway. (2013). *What is child abuse and neglect? Recognizing the signs and symptoms*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Children’s Bureau.
- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD). (2006). *Bilgilendirme dosyası 1.Cinsel Yaşam ve Sorunları*. İstanbul.
- Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği (CETAD). (2006). *Bilgilendirme dosyası 1.Cinsel Yaşam ve Sorunları*. İstanbul.
- Collins(Eds.),CibaFoundationsymposium89.Temperament:concepts,issuesand

- problems (ss. 1-19) içinde. London: Pitman Press.
- Coon, Dennis ve Mitterer, John O. (2008). "Personality" Introduction to Psychology: Gateways to Mind and Behavior. Wadsworth: Cengage Learning: 388-425.
- Corey, G. (2015). Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları. (T. Ergene, Çev.) Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Coşkun K.Ş Hızlı Döngülü Bipolar I Hastalarının Afektif Mizaç Özellikleri. Kocatepe Tıp Dergisi, Mayıs 2011; 12: 86-94.
- Cüceloğlu, D. (2003). İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları. (15. Baskı). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Cüceloğlu, Doğan (2011). İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları (22. Bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çam O, Engin E. (2014). Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği Bakım Sanatı. 1. Baskı, İstanbul Tıp Kitabevi, 563-596.
- Çiftçi, M. C., 2018, "Spor Katılım Motivasyonlarının Kişilik Özellikleri ile İlişkisi", Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- De Pauw, S. S. W. ve Mervielde, I. (2010). Temperament, personality and developmental psychopathology: A review based on the conceptual dimensions underlying childhood traits. Child Psychiatry Human Development, 41, 313-329.
- Dokgöz, H., Şam, B., Ersoy, G. ve Müsellim, N.T. (2002). Ölümle sonuçlanan çocuk ihmali: Bir olgu sunumu. Adli Tıp Bülteni, 7(3), 105-108.
- Ege, E., Akın, B., Arslan, S. Y. ve Bilgili, N., 2010, "Sağlıklı Kadınlarda Cinsel Fonksiyon Bozukluğu Sıklığı ve Risk Faktörleri, TUBAV Bilim Dergisi, 1:ss.137-144.
- Eliüşük, A., 2014, "Sabır Eğiliminin Öz-Belirleme Öz-Anlayış ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi", Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Ergün G. Çakır C. (2015). Sağlık Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin Cinsel Sağlıkla İlgili Bilgi, Tutum ve Davranış Özelliklerinin İncelenmesi. Acıbadem

Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,(6): 2.

Eroğlu, F. (1998). Davranış Bilimleri, (4.Baskı), İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.

Eysenck, H. J. (1990). Genetic and environmental contributions to individual differences: The three major dimensions of personality. *Journal of personality*, 58 (1), 245-261.

Familiarity of temperament in bipolar disorder: support for a genetic spectrum. *Journal of Affective Disorders*.2005;85(1):153-68.

Fıstıkçı,N., Hacıoğlu,M., Erek,Ş., Anksiyete Bozukluklarında Afektif Mizaç Farklılıkları; Panik Bozukluğu ve Obsesif Kompulsif Bozuklukta Karşılaştırılması ,2013; 50: 337-343

Geçtan, E. (2004). Psikanaliz ve Sonrası, Metis Yayınları, İstanbul.

Giray H, Kılıç B. (2004). Bekar Kadınlar ve Üreme Sağlığı. *Sürekli Tıp Eğitim Dergisi*,13(8): 286-89.

Goleman, D., Duygusal Zeka, Varlık Yayınları, İstanbul, 1998. Gülçür,M.K.,

Kur'an'da Karakter Eğitimi, Işık Yayınları, İzmir, 1994.

Güler N, Uzun S, Boztaş Z ve Aydoğan S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2002, 24 (3): 128-134.

Gülsün M, Ak M, Bozkurt A. (2009). Psikiyatrik Açından Evlilik ve Cinsellik. *Marriage and Sexuality From a Psychiatric Point of View. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 1:68-79.

Hecht H, Van Calker D, Bohus M Premorbid personality in patients with uni and bipolar affective disorders and controls: assessment by the Biographical Personality Interview (BPI). *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci* 1997; 247:23- 30.

Henry C, Lacoste J, Bellivier F, Verdoux H, Bourgeois ML, Leboyer M. Temperament in bipolar illness: impact on prognosis. *Journal of Affective Disorders*. 1999;56(2):103- 8.

Horwath E, Johnson J, Klerman GL ve ark. Depressive symptoms as relative and

attributable risk factors for first-onset major depression. Arch Gen Psychiatry 1992; 49: 817-823.

Houston, John P, Bee, Helen ve Rimm, David C (2013). ‘‘Personality Theory’’
Essentials of Psychology. Florida: Academic Press. 332 - 346.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ac2615933c0b4.64022990 (08.12.2017).

İnanç, Banu ve Yerlikaya, Eşref (2011). Kişilik Kuramları, Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık

İncesu, C. (2001). Cinsel İşlevin Fizyolojisi. Yetkin, N., İncesu, C. (Ed.), Cinsel İşlev Bozuklukları
Monografiler Serisi, İstanbul: Roche Müstahzarları; 7-15.

İncesu, C. (2004). Cinsel işlevler ve cinsel işlev bozuklukları. Klinik Psikiyatri
Dergisi. 3, 3-13.

İnvolverment. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 1999;38. 229. Evans L, Akiskal HS, Keck PE,
McElroy SL, Sadovnick AD, Remick RA, et al.

İzci F. Epilepsi Hastalarında Aleksitimi, Mizaç ve Karakter Özellikleri, Psikiyatride Güncel
Yaklaşımlar, 2016, 8(1);64-75.

Kadıoğlu D, Şatıroğlu H. Vajinismus. Arkadaş Yayınevi; 2011, p: 27-56.

Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi.
Anadolu Psikiyatri Dergisi, 12:24-29.

Kara, B., Biçer, Ü. & Gökalp, A. (2004). Çocuk İstismarı. Çocuk Hastalıkları Ve Sağlığı Dergisi,
47(2), 140-151.

Karabulutlu Ö, Kılıç M. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hakkındaki
Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 14: 2.

Karademir, M. (2005). Depresif ve cinsel işlev bozukluğu bulunan hastaların temel patolojilerinin
tanımlanması ve karşılaştırılması. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. Genelkurmay
Başkanlığı Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı
Başkanlığı, Ankara.

Karahan, T. F. ve Sardoğan, M. E. (2004). Psikolojik danışma ve psikoterapide
kuramlar. Samsun: Semih Ofset.

- Karakas, S., & Arkar, H. (2012). Depresyon ve Kaygının Yordayicisi Olarak Mizaç ve Karakter Boyutlari. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(69), 21.
- Karakoyunlu, F. B., 2007, Evli Kadınlarda Cinsel Fonksiyon Bozukluğu Görülme Sıklığı, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kayır A. (2001) Cinsellik kavramı ve cinsel mitler: İçinde Yetkin N, İncesu C (editörler). Cinsel İşlev Bozuklukları Monograf Serisi. İstanbul: Roche Müstehzarları Sanayi A.Ş., s: 34-39
- Keçe C.Yatak Efsaneleri. İstanbul. Pusula Yayınevi; 2012,;2-79.
- KEMPE, C. H., SILVERMAN, F. N., STEELE, B. F., DROEGEMUELLER, W., SILVER, H.K.(1985).Thebattered-childsyndrome.*Child Abuse & Neglect*. 9(2): 143-154.
- Keogh, B. K. (1982). Temperamental differences in infants and young children. R. Porter ve G. M.
- Kesebir S, Vahip S, Akdeniz F, Yüncü Z. Affektif mizaç özelliklerinin bipolar bozukluğun fenome-nolojisi, seyri ve eştanılar üzerine etkisi. *Türk Psi-kiyatri Dergisi*, 2005. 24:4-
- Kesebir S, Şimşek Y, Kalyoncu ÖA. İki uçlu bozukluk ve madde kullanım bozukluğu:siklotimik mizaç yatkınlık belirleyici midir? *Bağımlılık Dergisi* 2007; 8: 127-132.
- Kocagöz, S. Z., 2008, Cinsel İşlev Bozukluğu Tipleri ve Cinsel Mitler Arasındaki İlişki, Uzmanlık Tezi, Uludağ Üniversitesi, Tıp Fakültesi.
- Koç, F., Halıcıoğlu, O. ve Akşit, S. (2014). Hangi bulgular fiziksel istismarı düşündürür?. *The Journal of Pediatric Research*, 1(1), 1-5.
- Köse S., Sayar, K., Ak, İ., Aydın, N., Kalelioğlu, Ü., Kırpınar, İ., ve diğer. (2004). Mizaç ve karakter envanteri (Türkçe TCI): Geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 14(3), 107-131
- Kukulu K, Gürsoy, E, Ak SG. (2009). Turkish University Students' Beliefs in Sexual Myths. *Sex Disabil*, 27(1):49-59.
- Kulaksızoğlu, A. (2001). Ergenlik psikolojisi (4.baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi. Kütük, H., 2018, " Üniversite Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri İle Presenteeism

Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

- Maçkallı Z., Gülöksüz S. & Oral T., (2013), Yaratıcılık ve İki Uçlu Bozukluk, Türk Psikiyatri dergisi, 24.,
- Marks, B., Crips, C. and Hahn, J., 2003, "Promoting Sexuality Across The Life Span For Individuals With Intellectual And Developmental Disabilities" The Nursing Clinics Of North America, 38:pp.229-252.
- McCrae, R.R. & John, O.P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications. *Journal of Personality*, 60 (2), 175-215.
- McCrae, R.R. ve Costa, P.T. Jr. (1985). Updating norman's 'adequate taxonomy': Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49 (3), 710-721.
- McCrae, R.R., & Costa, P.T. (2003). *Personality in adulthood: A five-factor theory perspective*. Guilford Press.
- Memik NÇ, Önder ME. Bipolar Spektrum Bozuklukları. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi* 2003; 11(Ek 3): 5-14.
- Mendlowitz S, Manassis K, Bradley S, Scapillato D, Mieizitis S, Shaw B. Cognitive- behavioral group treatments in childhood anxiety disorders: the role of parental
- Mervielde, I. ve De Pauw, S.S.V. (2012). Models of child temperament. M. Zentner ve R.L. Shiner (Eds.), *Handbook of temperament* (ss.21-41) içinde. London: The Guilford Press.
- Minty, B. (2005). The nature of emotional child neglect and abuse. J. Taylor ve B. Daniel, (Ed.), *Child Neglect: Practice issues for health and social care* içinde (57-72). London: Jessica Kingsley Publishers.
- Moore DJ, Atkinson JH, Akiskal H, Gonzalez R, Wolfson T, Grant I, et al. Temperament and risky behaviors: a pathway to HIV? *Journal of Affective Disorders*. 2005;85(1):191-200.
- Musetti L, Simonini E, Soriani A ve ark. Affective temperament in recurrent depression. *Biological Psychiatry* 1997; 42(Suppl 1): 257.
- Neumann D, Houskamp B, Pollock V, Briere J. The long-term sequelae of childhood

sexualabuseinwomen:ameta-analyticreview.ChildMaltreat1996;1:6–16.

Nurkan Kılıç, M., 2016, "Çocukluk Çağı Travmalarının Kişilik Özellikleri ve Psikopatolojik Durumu İle İlişkisinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Nusbaum M, Rosenfeld JA. (2009). Sexual health across the lifecycle a practical guide for clinicians. Newyork: Cambridge University Press, p.1-132.

Ogur P, Utkuallp N, Aydınoglu N. (2016). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Cinsellikle İlgili İnanışları.SürekliTıpEğitimiDergisi.1(25),13-21.

Okutan, E. (2010). Kişilik özelliklerinin tükenmişliğe etkisi: Bir örnek olay incelemesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi,Sakarya.

Örsel, S., Karadağ, H., Karaoğlan Kahiloğulları, A. ve Akgün Aktaç, E. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. Anatolian Journal of Psychiatry, 12, 130-136.

Özcebe H. (2006). Cinsellik ve Cinsel Eğitim:Çocukluktan Ergenliğe Cinsellik. CETAD&TAPV, 32-45.

Özer, A.,2013,"Psikolojik Danışmanların Yardım Etme Stilllerinin A Tipi Kişilik Özellikleri ve Duyusal Zekaları İle Yordanabilirliği", Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi,EğitimBilimleriEnstitüsü,Trabzon.

Özmen,H.E.,1999,"CinselMitlerveCinselİşlevBozuklukları."PsikiyatriDünyası, 2:ss.49- 53.

Parkinson GW, Adams RC, Emerling FG. Maternal domestic violence screening in an office-based pediatric practice. Pediatrics2001, 108:E43.

Pınar G, Doğan N, Ökdem G, Algıç L, Öksüz E. (2009). Özel Bir Üniversitede Okuyan Öğrencilerin Cinsel Sağlıkla İlgili Bilgi Tutum Davranışları. Tıp Araştırmaları Dergisi, 7(2):105-113.

POLAT O. (2001). Çocuk ve Şiddet. İstanbul: Der Yayınları; 2001. p: 138- 150.

Polat, O. (1998). Çocuk istismarı nedir? Çocuk Forumu, 1(1), 1–31.

Polat, O. (2007). Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı – Tanımlar 1. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

PRESSEL,D.M.(2000).Evaluationofphysicalabuseinchildren.Americanfamily

physician. 61(10): 3057-3064.

- Rutter, M. (1982). Temperamental differences in infants and young children. R. Porter ve G. M.
- Saariaho TH, Saariaho AS, Karila IA, Joukamaa MI. Early maladaptive schemas in Finnish adult chronic pain patients and a control sample. *Scandinavian Journal of Psychology*. 2011;52:146–153.
- Sadock, B.J. & Sadock, V.A. (2004). Kaplan and Sadock's synopsis of psychiatry: Behavioral sciences / Clinical psychiatry (10. basım). USA: Lippincott Williams & Wilkins.
- Sayın A, Aslan S (2005) Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Kişilik İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16: 276–283.
- Strelau, J. (2002). Temperament a psychological perspective. New York: Kluwer Academic Publishers.
- Sungur, M. Z. ve Tarcan, Z., CETAD Bilgilendirme Dosyası-6 Erkek Cinselliği, Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Alanında Ulusal ve Yerel Medya Yoluyla Savunuculuk Projesi. İstanbul, 2006.
- Sungur, MZ. Cinsel Eğitim. *Klinik Psikiyatri* 1998; 2: 103-108.
- Swenson, C. C. & Kolko, D. J. (2000). Long term management of the developmental consequences of child physical abuse. R. M. Reece, (Ed.), *Treatment of child abuse: Common ground for mental health, medical and legal practitioners içinde* (135-154). Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Şahbaz T. (2017). Cinsel Mitlerin Cinsel İşlev Bozukluğu ve Kaygı Üzerinde Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Şahvanlıoğlu, H. Ö., 2018, "Bireysel Kariyer Planlaması ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki: Turizm Çalışanları Örneği", İşletme Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihlali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82-86.
- Tashbulatova, D. (2007). İnfertil Kadınlarda Cinsel Fonksiyonlara Etki Eden

Faktörler. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Üroloji Anabilim Dalı, Adana.

Terr,L.C.(1991).Childhoodtraumas:Anoutlineandoverview.AmericanJournalof Psychiatry, 148, 10-20.

Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. Dicle Tıp Dergisi, 34(1). 70-74.

Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 3(4), 76-80.

TorunF,TorunSD,ÖzaydınAN.(2011).ErkeklerdeCinselMitre İnanmaOranları ve Mitlere İnanmayı Etkileyen Faktörler. Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi, 24(1): 24-31.

Tönge, Ş. (2011). Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Hastalarda Çocukluk Çağı İstismar ve İhmali İle Mizaç, Karakter Özellikleri ve Öfke Arasındaki İlişki. Uzmanlık Tezi. Gazi Üniversitesi. Ankara

Tunç,S.,2005,Gebelik ve Cinsel Doyum, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Tura, S. M. (2000). Günümüzde psikoterapi. İstanbul: Metis Yayınları.

Ulaş, Ç.,2017, "Psikoloji Bölümü Öğrencilerinin Meslek Seçimleri İle Mizaç Özellikleri ve Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi", Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Ülgen, G. (1997), Eğitim psikolojisi (3. Baskı).İstanbul : Alkım Yayınevi.

Üngören, E.,Psikobiyojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri , Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2011).

Üngören, E.,Psikobiyojik Kişilik Kuramı Ekseninde Yöneticilerin Kişilik Özellikleri , Karar Verme Stilleri ve Örgütsel Sonuçlara Yansımaları, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2011).

World Health Organization. (November, 2014). Information sheet on opioid overdose. 23 Aralık 2017.

World Health Organization. (September, 2016). Child maltreatment. 17 Aralık 2017,

<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs150/en/>

- Yanbastı, G. (1996). Kişilik Kuramları, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Yarar, F. ve Yarığ, F. (2011). Birinci basamakta çocuk istismarı ve ihmeline yaklaşım. Türk Aile Hek Dergisi, 15(4), 178-183.
- Yargıç, Ş., Ersoy, E. ve Batmaz Oflaz, S. (2012). Çocukluk çağı travmalarının intihar girişimi ve kendine zarar verme davranışı ile ilişkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 13, 277-284.
- Yavuzer, H. (2011). Anne-Baba ve Çocuk. 22. Basım. ss. 57-58.
- Yazgan-İnanç, B. ve Yerlikaya, E.E. (2012). Kişilik Kuramları (6. baskı). Ankara: Pagem Akademi.
- Yıldız, S., Kişilik ve Meslek Seçimi Arasındaki İlişki ve Bir Uygulama, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa. 2001.
- Yılmaz, T., 2015, Erişkin Obezitesinde Çocukluk Çağı Travmalarının Rolü, Uzmanlık Tezi, Turgut Özal Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Ankara.
- Zeren, C., Yengil, E., Çelikel, A., Arık, A. ve Arslan, M. (2012). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. Dicle Tıp Dergisi, 39(4), 536- 541.
- Zilbergeld, B. Male Sexuality. LittleBrown. Boston 1978, p:11-19
- Ziya, AZ. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Cinsel Mit İnançları, Cinsel Bilgi Düzeyleri ve Cinsel Tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK-1. Sosyodemografik Bilgi Formu

1. Yaşınız :

2. Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

3. Medeni Durumunuz: Bekar Evli

4. Kardeş Sayınız:

5. Eğitim Durumunuz: İlköğretim Ortaöğretim Lise Lisans Yüksek Lisans ve üstü

6. Çalışma Durumunuz:

1. Çalışmıyor
2. Çalışıyor

7. Şu anda romantik bir ilişkiniz var mı? 8. Eğer varsa

ne kadar süredir devam ediyor? 9. Annenizin Eğitim

düzeyi:

Mesleği:

10. Babanızın Eğitim düzeyi :

Mesleği:

11. Kimlerle yaşıyorsunuz:

1. Çekirdek aile
2. Geniş aile
3. Tek ebevenyle

12. Çocukluğunuzda kim tarafından yetiştirildiniz: Diğer

(Açıklayınız....) :

12. Öğretim hayatınız boyunca disiplin cezası aldınız mı?

1. Evet
2. Hayır

13. Eğitim hayatınız boyunca der başarı durumunu nasıl değerlendirirsiniz?

1. Mükemmel
2. Çok iyi
3. Ortalamanın üzerinde
4. Orta düzeyde
5. Ortalamanın biraz altında

6. Ortalamanın oldukça altında 14.Cinsellikle

ilgili ilk bilgiyi nereden aldınız:

1. Aile Okul
2. Arkadaş Kitap+TV
3. Porno
4. Bilgi Edinmedim
5. Eşimden
6. Arkadaş+kitap -TV
7. Aile+Arkadaş
8. Aile Okul Aile+arkadaş+kitap+TV 16.Şu an

cinselliği kiminle konuşuyunuz:

1. Arkadaş 2. Partner 3. Aile 4. Konuşmuyorum

Katılımınız için Teşekkür ederim Psk.

Fulya ÇELİK

Ek-2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği

Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz.

Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık()

2. Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu

biliyordum. Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak()

Çok Sık ()

3. Ailedekiler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tıpsız” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

6. Yırtık, sökükle ya da kirli giysiler içerisinde dolaşmak zorunda kalırdım.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

7. Sevdiğimi hissediyordum.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

8. Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

9.Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

)10. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

11.Ailemdelikiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

13.Ailemdelikiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

14.Ailemdelikiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

15.Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

16.Çocukluğum mükemmeldi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

17.Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu fark ettiği oluyordu.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

18.Ailemde birisi benden nefret ederdi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

19.Ailemdekiler kendilerini birbirlerine yakın hissederlerdi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

20.Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

21.Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

22.Benim ailem dünyanın en iyisiydi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

23.Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

24.Birisi bana cinsel tacizde bulundu.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

25.Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

26.İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecekti birisi vardı.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

27.Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

28.Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.

Hiç Bir Zaman() Nadiren() Kimi Zaman() Sık Olarak() Çok Sık ()

Ek-3. TEMPS-A Mizaç Ölçeği

Yaşamınızın büyük bir bölümü için size “**kesinlikle uyuyorsa**”→ (D) Doğru

“**tam olarak uymuyor**” ya da

“**yaşamınızın yalnızca bazı bölümleri için uyuyorsa**” → (Y) Yanlış

1. D Y Üzgün, mutsuz bir insanım.
2. D Y İnsanlar bana olayların komik yanlarını göremediğimi söylerler.
3. D Y Hayatım boyunca çok çektim.
4. D Y İşlerin sonu sıklıkla kötüye varır diye düşünürüm.
5. D Y Kolay pes ederim.
6. D Y Kendimi bildim bileli başarısız hissetmişimdir.
7. D Y Başkalarının sorun saymadıkları konularda ben kendimi daima suçlamışım.
8. D Y Başka insanlar kadar çok enerjim olduğunu sanmıyorum.
9. D Y Değişikliği pek sevmeyen tipte bir kişiyim.
10. D Y Grup içinde konuşmaktansa, başkalarını dinlemeyi tercih ederim.
11. D Y Sıklıkla önceliği başkalarına veririm.
12. D Y Yeni insanlarla karşılaştığımda kendimi oldukça rahatsız hissederim.
13. D Y Eleştirildiğimde ya reddedildiğimde duygularım çok kolay zedelenir.
14. D Y Ben her zaman güvenilebilecek tipte bir insanım.
15. D Y Başkalarının ihtiyaçlarını kendiminkilerin önüne koyarım.
16. D Y İşlerin başında olmaktansa başkasının altında çalışmayı tercih ederim.
17. D Y Hiçbir şeyden emin olamayan tipte bir kişiyim.
18. D Y Cinsel arzularım her zaman az olmuştur.
19. D Y Çoğu zaman sebepsiz yorgunluk hissederim.
20. D Y Ruh halimde ve enerjimde ani değişiklikler olur.
21. D Y Ruh halim ve enerjim ya yukarılarda ya da aşağılardadır, ender olarak ikisinin arasındadır.
22. D Y Ortada görünür bir neden yokken zihnim bazen çok açık bazen de donuk olur.
23. D Y Birisini gerçekten çok sevebilir ve sonra ona olan ilgimi tamamen kaybedebilirim.
24. D Y Sıklıkla insanlara parlarım ve sonra suçluluk duyarım.
25. D Y Sıklıkla birşeylere başlar ve onları bitirmeden ilgimi kaybederim.

26. D Y Ruh halim (duygularım) sebepsiz yere sık sık değişir.
27. D Y Canlılık ve uyusukluk arasında sürekli gider gelirim.
28. D Y Bazen yatağa çökkün girer, fakat sabah müthiş iyi hissederek uyanırım.
29. D Y Bazen yatağa kendimi çok iyi hissederek girer ve sabahleyin yaşamın yaşanmaya değer olmadığı duygusuyla uyanırım.
30. D Y Bana olaylar karşısında sıklıkla karamsarlığa kapıldığım ve eski mutlu zamanları unuttuğum söylenir.
31. D Y Aşırı kendine güven ile bir türlü kendinden emin olamama duyguları arasında gider gelirim.
32. D Y Dışa dönüklükle içe kapanma arasında gider gelirim.
33. D Y Tüm duyguları yoğun olarak yaşarım.
34. D Y Bazen herşeyi çok canlı, bazen yaşamdan yoksun denecek kadar renksiz algılarım.
35. D Y Aynı anda hem mutsuz, hem de mutlu olabilen tipte bir kişiyim.
36. D Y Başkalarının ulaşılmaz saydıkları şeyler hakkında uzun uzun hayaller kurarım.
37. D Y Kolay aşık olup, kolay vazgeçen bir kişiyim.
38. D Y Çoğunlukla havamda ya da neşeli bir ruh halindeyimdir.
39. D Y Yaşam, sonuna kadar tadını çıkardığım bir şölendir.
40. D Y Fıkra anlatmayı, espriler yapmayı severim, insanlar bana şakacı olduğumu söylerler.
41. D Y Herşeyin zamanla iyi olacağına inanantipte bir kişiyim.
42. D Y Kendime müthiş güvenirim.
43. D Y Sıklıkla büyük fikirler üretirim.
44. D Y Her zaman birşeylerle meşgulümdür.
45. D Y Birçok işi hem de yorulmadan yapabilirim.
46. D Y Konuşmaya doğuştan yetenekliyim. Konuşmam başkaları için ikna edici, etkileyici ve ilham vericidir.
47. D Y Riskli bile olsalar yeni projelere atlamaya bayılırım.
48. D Y Bir şey yapmayı bir kez kafama koyduğumda, beni hiçbir şey durduramaz.
49. D Y Doğrudürüsttanımadığım insanlarla bile son derece rahatım.
50. D Y İnsanlarla birlikte olmayı çok severim.
51. D Y İnsanlar bana sıklıkla burnumun başkalarının işine sokuğumu

- söylerler.
52. D Y Cömertim ve başkaları için bol para harcarım.
53. D Y Birçok alanda yetenekli ve uzmanım.
54. D Y Canımın istediğini yapm hakkım ve ayrıcalığım olduğunu hissederim.
55. D Y İşin patronu, “tepedeki adam” olmayı seven tipte bir kişiyim.
56. D Y Birisiyle bir konu üzerinde anlaşamadığım zaman ateşli bir tartışmaya girebilirim.
57. D Y Cinsel isteklerim daima fazladır.
58. D Y Huysuz (sinirli) bir kişiyim.
59. D Y Bir türlü hoşnut olmayan tabiatta bir kişiyim.
60. D Y Çok yakınırim.
61. D Y Başkalarını çokeleştiririm.
62. D Y Kendimi sıklıkla patlamaya hazır, gergin hissederim.
63. D Y Kendimi sıklıkla keman yayı gibi gerilmiş hissederim.
64. D Y Adeta hayatımı anlayamadığım, hoş olmayan bir huzursuzluk yönlendiriyor.
65. D Y Sık sık öylesine sinirleniyorum ki, gözüm hiçbir şey görmüyor.
66. D Y Terslendiğimde kavga edebilirim.
67. D Y İnsanlar bana hiç yokken parladığımı söylerler.
68. D Y Sinirlendiğimde insanlarabağırırım.
69. D Y İğneleyici şakalarım beni zor durumda bırakır.
70. D Y Okadar öfkelenebilirim ki birilerine zarar verebilirim.
71. D Y Eşimi (ya da sevgilimi) o kadar kıskanırım ki buna dayanamıyorum.
72. D Y Küfürbaz olarak bilinirim.
73. D Y Birkaç kadeh içkiyle saldırganlaştığım söylenmiştir.
74. D Y Çok kuşkucu bir kişiyim.
75. D Y Cinsel isteklerim sıklıkla okadar yoğundur ki gerçekten rahatsızlık yaratır.
76. D Y Kendimi bildim bileli endişeli biriyim.
77. D Y Her zaman endişelenecek bir şey bulurum.
78. D Y Başkalarının ufak tefek saydığı günlük şeyler hakkında endişelenir dururum.
79. D Y Endişelenmenin önüne geçemiyorum.
80. D Y Birçok insan bana bu kadar endişelenmememisöylemiştir.
81. D Y Zordakaldığımda çoğu kez kafam durur, bloke olurum.

82. D Y Gevşemeyi beceremiyorum.
83. D Y Sık sık içimde huzursuz bir kıpırtı hissedirim.
84. D Y Zordurumdakaldığımda, sıkıldığımda sıklıkla ellerim titrer.
85. D Y Sık sık midembozular.
86. D Y Heyecanlandığımda ishalolabilirim.
87. D Y Heyecanlandığımda sıklıkla bulantı hissedirim.
88. D Y Heyecanlandığımda tuvalet dahsık gitmek zorundakalırım.
89. D Y Birisi eve geç kaldığı zaman başına bir kaza gelmiş
olabileceğinden korkarım.
90. D Y Sıklıkla ailemden birileri ciddi bir hastalığa yakalanacak diye çok
korkarım.
91. D Y Devamlı olarak aile üyelerinden biriyle ilgili kötü bir haber alacakmışım
gibi geliyor.
92. D Y Uykum dinlendirici değil.
93. D Y Sıklıkla uykuya dalmakta güçlük çekerim.
94. D Y Zordurumda kaldığımda, sıkıldığımda hemencecik başım ağrır.
95. D Y Zordurumda kaldığımda, sıkıldığımda göğsüm sıkışır.
96. D Y Kendimi güvende hissetmiyorum.
97. D Y Günlük işleyişteki küçük değişiklikler beni çok zorlar.
98. D Y Araba kullanırken yanlış herhangi bir şey yapmasam bile, polis beni
durduracakmış gibi bir korku duyarım.
99. D Y Ani sesler beni kolayca irkiltir.

Yaşamınızın büyük bölümü için sizi genel olarak iyi tanımlayan yalnızca bir şikkı daire içine alınız.

1. Hemen hemen her zaman üzgünüm.
2. Tamamen enerji dolu, neşe dolu bir kişiyim.
3. Pek çok duygusal çıkış ve inişlerim vardır.
4. Kolay sinirlenirim, küçük şeyler bile beni çileden çıkarır.
5. Hemen her zaman endişeliyimdir.
6. Sakin tabiatta bir kişiyim.

Ek-4. Cinsel Mitler Değerlendirme Formu

CİNSEL MİTLERİ DEĞERLENDİRME FORMU	Doğru	Yanlış
1. Erkek her zaman seks ister ve her zaman sekse hazırdır		
2. Cinsel ilişkiyi daima erkek başlatmalıdır		
3. Sevişme cinsel birleşmeye eşittir		
4. Erkeğin penisi sertleştiğinde en yakın zamanda boşalmalıdır		
5. Sevişme her zaman doğal ve kendiliğinden olmalıdır sevişme hakkında düşünmek ve konuşmak doğallığını bozar		
6. Tüm fiziksel temaslar cinsel birleşmeye gitmelidir		
7. Erkekler duygularını belli etmemelidirler		
8. Her erkek her kadına nasıl zevk vereceğini bilmelidir		
9. Sevişme ancak çift aynı anda orgazm olabilirse güzeldir		
10. Seksi erkek yönetir, kadının seksini başlatması ahlaksızlıktır		
11. Eşler birbirlerini sevdikleri takdirde sevişmekten nasıl zevk alacaklarını da bilirler		
12. Cinsel ilişki sırasında eşler içgüdüsel olarak diğerinin ne istediğini ne düşündüğünü bilirler		
13. Mastürbasyon pis ve zararlıdır.		
14. Cinsel ilişki sırasında mastürbasyon yanlışdır		
15. Oral seks pistir		
16. Sertleşmiş büyük bir penis iyi sevişmenin anahtarıdır		
17. İyi sekste amaç cinsel birleşmedir		
18. Cinsel ilişki sırasında cinsel fanteziler kurmak yanlışdır		
19. Erkeğin penisinde sertleşmenin kaybı eşini çekici bulmadığı anlamına gelir		
20. Erkekler ve kadınlar 60 yaşından sonra cinselliğe ilgilerini kaybederler		
21. Erkek veya kadın sevişmeye hayır diyemez		
22. Sekste kesin, evrensel doğrular vardır		
23. Erkekler daima kadınlardan daha çabuk orgazma ulaşırlar		
24. Cinsel ilişkinin başlangıcında sertleşme güçlüğü olursa büyük olasılıkla iktidarsızlık gelişecektir		
25. Eğer erkek uyarılırsa mutlaka cinsel birleşme ister bu yüzden cinsel ilişkiye girilmeyecekse ona yaklaşmamak gerekir		
26. Erkek cinsel organının ebatları cinsel açıdan önemlidir		
27. Seks doğaldır, öğrenilemez		
28. Erkeğin eşi masum ve kutsaldır, daha doyurucu ve tatmin edici seks daha çok fahişelerle yapılmalıdır		
29. Cinsel birleşme için en doğal pozisyon, erkeğin üstte olmasıdır		
30. İlk cinsel birleşmede başarılı olunması sonraki cinsel yaşam boyunca başarılı olacağını göstergesidir		
31. Gebelikte cinsel ilişki doğacak çocuğa zarar verir		
32. Gebelikte kadınların cinsel isteği azalır		
33. Kızlık zarı yırtılınca acı verir		
34. Cinsel birleşme yorar, tüketir		
35. Kadınlar eller kullanılmadan penis hareketleriyle orgazm olmalıdırlar		
36. Erkek cinsel organı (penis) kadın cinsel organının (vajina) içine alamayacağı kadar büyüktür		
37. Penisin vajinaya girişinde mutlaka çok ağrı olur		
38. Penisin vajina içine ilk girişinde aşırı kanama olur		
39. Cinsel ilişkiye girememe süreci uzarsa evlilik boşanmayla sonuçlanır		
40. Cinsel organın görünümü tiksindiricidir		
41. Modern bir kadın olabilmek için orgazm olabilmek gerekir		
42. Eşcinsellik psikiyatrik bir hastalıktır tedavi edilmelidir		
43. Cinsel yönelim istemli bir seçimdir, değiştirilebilir		
44. Kalp krizi ve inme geçiren erkekler cinsel ilişkiden kaçınmalıdırlar		
45. Menopoz kadının cinsel isteklerinde ani bir azalmaya neden olur		
46. Ameliyatla rahmi alınmış kadın artık orgazma ulaşamaz		

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: FULYA ÇELİK

Doğum Tarihi: 06.05.1992 Yabancı

Dil Bilgisi: İngilizce

E-posta Adresi: fulya.celik@gmail.com Telefon:

+90(545 487 34 18)

EĞİTİM BİLGİLERİ:

Üniversite: İSTANBUL BİLİM ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ PSİKOLOJİ
BÖLÜMÜ (2012-2016)

Yüksek Lisans: ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ KLİNİK
PSİKOLOJİ (2016-)

Akademik Ünvan: PSİKOLOG

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

SAYI: B.08.6.YÖK.2.ÜS.0.05.0.06 /2018/957

25/11/2018

Sayın Dr.Öğr.Üyesi Mahir YEŞİLDAL
(Fulya ÇELİK)

Üsküdar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulunun 25/11/2018 tarihinde yapılan 12 No.lu toplantısında “**Kişilik Özelliklerinin Çocukluk Çağı Travması Ve Cinsel Mitlerle Olan İlişkisi**” adlı araştırma projenizin etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Doç.Dr.Cumhur TAŞ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik
Kurulu Başkanı